

30K-1
1844

05
222 649

Вікторія
1973

работніца і сялянка 7 1973
+прилож.

Раіса Паўлаўна Івашына—даярка экс-
перыментальнай базы «Тулава» Ві-
цебскага раёна—чэмпіён рэспублікі
1972 года па механічнай дойцы кароў.
Фота У. Вяхоткі.

Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!

работніца і сялянка

№ 7 ЛІПЕНЬ
1973

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ВЫДАЕЦЦА 3 ЛІСТАПАДА 1924 г.

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

05
120

БЕЛАРУСЬ — ЛІТВА

Па-над Нёманам плывуць песні. Шчырыя, светлыя, жыццярэдасныя. Хораша наўкола! Прыгажэюць гарады і вёскі, прыгажэюць людзі — гаспадары свайго лёсу, свайго шчасця. А шчасце яны знаходзяць у працы, у дружбе, у самаадданым служэнні Радзіме.

Заўжды сябравалі жыхары Прынямоння, Нарачанскага краю і іншых мясцін, дзе побач дружна жылі і працуюць беларусы і літоўцы. А зараз, калі нашы рэспублікі спаборнічаюць паміж сабой за паспяховае выкананне заданняў пяцігодкі, яе трэцяга, рашаючага года, гэтая дружба стала яшчэ мацнейшай. Спаборнічаюць паміж сабой многія калгасы і саўгасы, прадпрыемствы і аб'яднання. Дзяляцца вопытам, رایца, дапамагаюць.

Сёння мы раскажам пра калектывы Мінскага вытворчага швейнага аб'яднання імя Крупскай і Вільнюскага аб'яднання швейных прадпрыемстваў «Лелія», пра іх добрыя справы, узаемную дапамогу, пра поспехі ў сацыялістычным спаборніцтве.

Калі загараюцца зоркі

У другім пашывачным цэху галаўнога прадпрыемства аб'яднання імя Крупскай шмат цёплых слоў мы пачулі пра майстра Раісу Лявонаўну Валчкову — выдатнага арганізатара вытворчасці, уважлівага і спагадлівага таварыша. У яе брыгадзе 67 работніц, людзей рознага ўзросту, характараў. Але ўсіх іх яднае агульнае імкненне — працаваць лепш, выпускаць прадукцыю выдатнай якасці. У брыгадзе склаліся добрыя ўзаемаадносіны, кожны «хварэе» за агульны поспех. Работніцы авалодалі сумежнымі прафесіямі. Вопытныя швачкі перадаюць свае веды маладым.

Нядаўна члены брыгады напісалі сваім сяброўкам на вільнюскае аб'яднанне «Лелія», з якімі спаборнічаюць, аб тым, як жывуць і працуюць, падзяліліся радасцю — за паўгода выпусцілі звыш задання 150 паліто пры гадавым абавязальстве — 200.

— На «Леліі» ў нас шмат сяброў, — расказвае старшыня прафсаюзнага камітэта вытворчага аб'яднання Алена Мікалаеўна Ладуцька. — Нашы прадпрыемствы выпускаюць жаночае і мужчынскае адзенне, у нас амаль аднолькавыя тэхналагічны працэсы вытворчасці. Так што, як гаворыцца, спаборнічаць нам зручна. Дружба з «Леліяй» у мінчан даўняя. Часта бываем адзін у аднаго. У Вільнюс ездзілі нашы інжынеры і тэхнікі, перадавалі вытворчасці. Начальнік раскройнага цэха Зінаіда Сцяпанаўна Санковіч і намеснік галоўнага інжынера Надзея Паўлаўна Герлоўская пабывалі ў сталіцы Літвы, вывучылі на падобным прадпрыемстве вопыт работы комплексна-універсальных брыгад. Неўзабаве такія брыгады з'явіліся ў нашым раскройным цэху замест брыгад па прафесіях. Гэта дазволіла лепш выкарыстаць рабочую сілу, павысіць якасць, больш рытмічна забяспечваць пашывачныя цэхі кроём. Перабудова брыгад дала магчымасць накіраваць на іншыя ўчасткі 8 чалавек. Умоўны гадавы эканамічны эффект склаў 11 тысяч рублёў. Узнялася зацікаўленасць усіх членаў брыгад у своечасовым канчатковым выпуску прадукцыі, здачы яе на склад.

Старшыню прафкома дапаўняе начальнік пашывачнага цэха № 2 Ганна Іванаўна Кабылянская:

— Мне на галаўным прадпрыемстве «Леліі» спадабалася зладжаная арганізацыя патокаў, выключна высокая культура працы. Усё лепшае мы імкнемся пераняць. І гэта прыносіць добры плён. Сёлета па выніках першага квартала, напрыклад, нашаму прадпрыемству ў спаборніцтве за высокую культуру вытворчасці ўручан пераходны Чырвоны сцяг Мінскага гаркома партыі, гарвыканкома і абласнога савета прафсаюза. Толькі, шчыра кажучы, ад літоўцаў мы пакуль адстаем. Нам бы яшчэ ўпрыгожыць сваю тэрыторыю. Ведаеце, які на двары «Леліі» разарый...

Да асенне-зімовага сезону мінскія швейнікі рыхтуюць маладзёжнае дэмісезоннае паліто, аздобленае спілокам, зімовае жаночае паліто з футравай аблямоўкай капюшона і манжэтаў, шмат іншых прыгожых навінак, якія спадабаюцца самым патрабавальным модніцам. Па прыкладу «Леліі» выкарыстоўваецца аздоба жаночага адзення іншымі відамі тканін. У гэтым годзе 14 мадэлям прысвоен ужо дзяржаўны Знак якасці.

Працоўнае суперніцтва двух буйных аб'яднанняў лёгкай прамысловасці набірае сілу, прыносіць узаемную карысць. Мінчане паспяхова прымяняюць комплексную сістэму кіравання якасцю, а вільнюсцы толькі плануюць яе ўкараніць, і вопыт беларускіх сяброў ім, безумоўна, спатрэбіцца. Можна было б прывесці яшчэ шмат прыкладаў узаемаўзабагачэння двух калектываў, якія спаборнічаюць, сябруюць, памагаюць адзін аднаму.

Абодва аб'яднання ўзялі на сябе павышаныя абавязальствы, працуюць пад лозунгам «Даць прадукцыі больш, лепшай якасці, з меншымі затратамі». Каля чатырох тысяч работніц аб'яднання імя Крупскай удзельнічаюць у індывідуальным спаборніцтве, больш як семсот работніц далі слова выканаць пяцігодку за чатыры гады, 590 з іх працуюць у гэтыя дні па календару 1974 года. На прадпрыемстве рэгулярна падводзяцца вынікі спаборніцтва. У гонар пераможцаў у цэхах запальваюцца чырвоныя зоркі. Праход спаборніцтва паміж цэхамі штодзённа паведамляе светлавая газета.

...Футры і паліто з джэрсі, плашчы са штучнай скуры і шаўковыя мужчынскія кашулі — каля 130 мадэлей прыгожага адзення шыюць беларускія майстры.

У. ВАЛОДЗІН

Гаворыць «Лелія»

На гэтую маленькую, паўразбураную вайной швейную фабрыку ў 1947 годзе прыйшло толькі 27 работніц. Час быў цяжкі. Перш чым сесці за машыны, давялося рамантаваць памяшканне, ачышчаць тэрыторыю, манціраваць абсталяванне.

І вось прадпрыемства дало першую прадукцыю. Пакуль гэта былі толькі просціны, навалачкі і баваўняная бялізна. Але і гэтыя вельмі сціплыя вырабы расхопліваліся, як гаворыцца, на хаду, таму што ўсе мы памятаем, якім быў пасляваенны час.

Мінулі гады. Сціплая маленькая «Лелія» вырасла. Значна павялічыла свае вытворчыя плошчы, цяпер тут працуюць каля 4000 чалавек. Гэта галаўное прадпрыемства аб'яднання швейных вырабаў «Лелія», вядомае далёка за межамі Літвы.

Фірма з яе чатырма філіяламі ў такіх буйных раённых цэнтрах Літвы, як Укмерге, Рокішкіс, Шырвінтас, а таксама ў Вільнюсе, пастаўляе ў гандлёвую сетку вырабы агульным коштам у 78 мільёнаў рублёў у год, а ў колькасным вылічэнні — каля 10 мільёнаў штук. Гэта прыгожыя дзіцячыя сукеначкі і касцюмчыкі, жаночыя шарсцяныя паліто, мужчынскія касцюмы. Між іншым, каларовым маладзёжным кашулям з набіўных модных тканін (вытворчасць філіяла ў горадзе Укмерге) нядаўна прысвоен Знак якасці. Прыгожыя і арыгінальныя жаночыя паліто з крымплена, сарафаны і паліто са штучнай скуры, курткі на падкладцы з футра — усё гэта шыюць на «Леліі».

Гады і пошук прынеслі калектыву веды, уменне, кваліфікацыю і іншыя якасці, якія характэрны для кожнай сучаснай рэнтабельнай вытворчасці. Фірма заваявала вядомасць у краіне, яе дасягненнямі пачалі цікавіцца адна тыпныя фабрыкі іншых рэспублік. Ды і калектыв «Леліі», разумеючы ўсю карысць творчага супрацоўніцтва, сам шукаў гэтых сувязей.

Так завязалася дружба з бліжэйшым суседам — Мінскім швейным аб'яднаннем імя Крупскай.

Вось што гаворыць старшыня прафсаюзнага камітэта «Леліі» Зіта Кавалене:

У гэтым цэху на «Леліі» шыюць паліто.
Фота Е. Шышко

— Цяжка сказаць, хто з нас зрабіў першы крок. Бо сябруем мы ўжо даўно, спаборнічаем, дапамагаем адзін аднаму. А галоўнае, вучымся адзін у аднаго, выкарыстоўваем лепшы вопыт, дасягненні. Вось хоць бы такая дэталё. Аднойчы, будучы ў Мінску на фабрыцы імя Крупскай, мы звярнулі ўвагу на цікавы станок, сканструяваны ў праектна-канструктарскім бюро мінскага прадпрыемства, які дубліруе марлю з вацінам. Яго прымяненне замяняла працу чатырох чалавек і давала 20 тысяч рублёў эканоміі ў год. І галоўнае — павышала якасць вырабаў. Мінчане далі нам чарцяжы гэтага станка. Падзяліліся яны з намі і новымі мадэлямі. Пасылалі мы ў Мінск сваіх работніц для авалодання майстэрствам цыравання, што значна памяншае колькасць браку. Ды хіба ўсё пералічыш?

Так вось і мацнее гэтая дружба. Калектывы спаборнічаюць, разам падводзяць вынікі, прымаюць новыя абавязальствы. Спаборнічаюць між сабой цэхі, участкі, асобныя работніцы. Напрыклад, Аліція Лаучэне з «Леліі» выклікала на спаборніцтва сяброўку з Мінска Нэлю Клімовіч.

І справа не ў тым, хто ў канчатковым выніку пераможа. Важна тое, што дружба, узаемадапамога, імкненне зрабіць больш і лепш — самыя важныя фактары развіцця сацыялістычнай вытворчасці, цёплых чалавечых адносін. А гэта галоўнае.

Т. БАГДАНОВІЧ

Раскройны цэх галаўнога прадпрыемства вытворчага швейнага аб'яднання імя Крупскай.

Фота У. Вяхоткі.

30

ліпеня 1973 года спаўняецца 70 гадоў з дня адкрыцця II з'езда РСДРП. «Сусветна-гістарычнае значэнне з'езда заключаецца ў тым, — гаворыцца ў пастанове ЦК КПСС «Аб 70-годдзі II з'езда РСДРП», — што на гэтым з'ездзе завяршыўся працэс аб'яднання рэвалюцыйных марксісцкіх арганізацый і была ўтворана партыя рабочага класа Расіі на ідэйна-палітычных і арганізацыйных прынцыпах, якія былі распрацаваны У. І. Леніным. Узнікла пралетарская партыя новага тыпу, партыя бальшавікоў, вялікая ленінская партыя».

Шлях, пройдзены партыяй за гэты перыяд, не мае сабе роўных. Невялікая група рэвалюцыянераў пайшла за Леніным па цяжкаму шляху бітваў за светлую будучыню чалавецтва. У ходзе непахіснай барацьбы з эксплуатацыяй і неўцтвам партыя расла, мацнела і ператварылася ў магутную, згуртаваную, амаль пятаццацімільённую армію камуністаў — кіруючую партыю першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы.

Партыя згуртавала народ у перыяд суровых выпрабаванняў Вялікай Айчыннай вайны.

Мы па праву ганарымся, што за кароткі тэрмін у нашай краіне пад кіраўніцтвам КПСС была завершана пабудова развітага сацыялістычнага грамадства. Кіруючая роля партыі пастаянна ўзрастае. Гэта аб'ектыўная заканамернасць. З яшчэ большай сілай гэтая заканамернасць праяўляецца на этапе пабудовы камунізму. У нашы дні пад кіраўніцтвам партыі рабочы клас, калгаснае сялянства, народная інтэлігенцыя паспяхова ператвараюць у жыццё рашэнні XXIV з'езда КПСС. У цэнтры ўвагі — упартая барацьба за выкананне плана трэцяга, рашаючага года дзевятай пяцігодкі.

Наша краіна, уся прагрэсіўная грамадскасць свету шырока адзначаюць сямідзесяцігоддзе II з'езда РСДРП як знамяналь-

«ДЗЯДЗЕЧКА» —

ную дату ў гісторыі ленінскай партыі, усяго міжнароднага камуністычнага і рабочага руху.

Сёння позіркі ўсяго прагрэсіўнага чалавецтва звернуты да слаўнай гісторыі Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, да гістарычнага II з'езда РСДРП, да мужных дэлегатаў з'езда — цвёрдых іскраўцаў, якія перамаглі ў вострай барацьбе з апар-туністамі. Барацьба ленінцаў знайшла сваё адлюстраванне ў прынятай на з'ездзе марксісцка-ленінскай праграме партыі, якая ўключыла ў сябе праграму барацьбы за завяршэнне самадзяржаўя, улады памешчыкаў і капіталістаў, за ўстанаўленне дыктатуры пралетарыяту як сродку сацыялістычнага пераўтварэння грамадства.

Сярод дэлегатаў-ленінцаў на II з'ездзе былі тры жанчыны — слаўныя бальшавічкі. Дэлегатка ад «Паўночнага Саюза» была Лідзія Міхайлаўна Кніповіч (пад клічкай «Дзядоў»), ад «Адэскага камітэта» — Разалія Самойлаўна Зямлячка («Восіпаў») і з дарадчым голасам — Надзея Канстанцінаўна Крупская («Сабліна»).

Аб адной з гэтых выдатных жанчын, пра якую Н. К. Крупская пісала: «Без такіх людзей, як Лідзія, наша партыя ніколі не магла б перамагчы, стаць тым, чым яна ёсць», хочацца расказаць больш падрабязна.

«Дзядзечка» — так назваў Лідзію Міхайлаўну Кніповіч Уладзімір Ільіч Ленін. Яна была актыўным работнікам менавіта ў той перыяд, калі толькі што закладваўся фундамент рэвалюцыйнай партыі.

Пасля Лідзіі Міхайлаўны амаль не засталася ніякіх літаратурных твораў, за ёй не лічыцца ніякіх «яrkіх» спраў. Пра яе велізарную, важную, нястомную, самаадданую працу ведалі часам толькі тыя, хто меў з ёй непасрэдныя кантакты. Але нельга застацца абыхаковым, калі чытаеш пра Лідзію Міхайлаўну нешматслоўна, строга радкі Н. К. Крупскай, М. М. Эсен, Л. А. Фоціевай. Паўстае вобраз мужнай рэвалюцыянеркі, якая прысвяціла сваё жыццё партыйнай рабоце. «Цвёрдапалымая бальшавічка», — так гаварыў пра Л. М. Кніповіч Уладзімір Ільіч.

«Дзядзечка» спалучала ў сабе велізарную рэвалюцыйную вытрымку, бальшавіцкую непахіснасць і добрыя, чулыя адносіны да таварышаў, родных, блізкіх. Яе любілі за мэтанакіраванасць, дакладную пастаноўку пытанняў, калі справа датычыла прынцыпаў. Лідзія Міхайлаўна была для многіх, пазней шырокавядомых рэвалюцыянераў, добрым і строгім настаўнікам.

Аднойчы на ўроку рускай мовы ў вячэрне-нядзельнай школе Пецярбурга, дзе ў 90-я гады мінулага стагоддзя яна выкладала, падбіралі прыклады. Бабушкін, у той час яшчэ зусім нявостны хлапец, напісаў на дошцы: «У нас на заводзе хутка будзе стачка». Пасля ўрока Кніповіч паклікала яго ўбок і рэзка сказала: «Калі хочаце быць рэвалюцыянерам, нельга фанатэрыцца тым, што вы рэвалюцыянер, трэба мець вытрымку». Бабушкін быў вельмі ўдзячны Лідзіі Міхайлаўне за гэты ўрок, пазней ён часта раіўся з ёй.

Рэвалюцыйную дзейнасць Лідзія Міхайлаўна пачала ў канцы 70-х гадоў у народавольніцкіх гуртках. Яна была звязана з народавольніцкай друкарняй, з выданнем і распаўсюджваннем нелегальнай літаратуры. У дваццаць шэсць гадоў — першая ссылка ў Астрахань.

Увосень 1900 года «Дзядзечка» тайна з Астрахані наведла

Надзею Канстанцінаўну ва Уфе, дзе Ленін і Крупская пасяліліся пасля Шушанскай ссылікі Уладзіміра Ільіча. Тут упершыню даведваецца Лідзія Міхайлаўна пра ленинскі план арганізацыі агульнарускай палітычнай газеты. З выхадам «Искры» становіцца яе актыўным агентам.

Пасля заканчэння астраханскай ссылікі Лідзія Міхайлаўна ўстанаўлівае сувязь у Тверы, Самары, актыўна ўдзельнічае ў падрыхтоўцы да II з'езда РСДРП. На з'ездзе яна, як ужо гаварылася, дэлегат ад «Паўночнага Саюза» пад мянушкай «Дзядоў». На працягу ўсёй работы з'езда Лідзія Міхайлаўна цвёрда падтрымлівала ленинскую лінію па ўсіх праграмных і арганізацыйных пытаннях. Пасля II з'езда Кніповіч настойліва праводзіла ў жыццё лінію большавікоў. Яна працавала сакратаром Адэскага камітэта, вяла вялікую прапагандысцкую работу сярод рабочых. У адным з пісем Марыі Ільінічны Ульянавай сустракаем: «У Адэсе справы абстаяць нядрэнна, там цяпер «Дзядзечка» («Дзядзечка»).

У 1905 годзе пецябургскія рабочыя былі настроены рэвалюцыйна, але тэарэтычна слаба падрыхтаваныя, у некаторых раёнах адчувалася засілле меншавікоў. Прапагандысты не заўсёды ўмелі падысці да рабочых. Спатрэбіўся талент «Дзядзечкі». Лідзія Міхайлаўна пераязджае ў Пецябург. Устанаўлівае самыя цесныя сувязі з рабочымі Неўскай заставы, вывучае лю-

ДЭЛЕГАТ З'ЕЗДА

дзеі, удумліва падбірае літаратуру, клапоціцца пра дакладчыкаў.

Рабочыя пранікліся глыбокім даверам да «Дзядзечкі», а неўзабаве выбралі Кніповіч сакратаром Пецябургскага камітэта.

Вось дзе раскрыўся поўнасьцю яе талент рэвалюцыянера — непакіснай у спрэчках з меншавікамі, добрага арганізатара, клапатлівага таварыша, тонкага, умелага канспіратара. У ліпені 1906 года на станцыі Удзельнай паліцыя арыштавала Пецябургскі камітэт. Там была і Кніповіч. Рабочыя з трывогай сачылі, што будзе з Лідзіяй Міхайлаўнай. Якая была радасць і здзіўленне, калі сярод арыштаваных яе не аказалася. Пазней усе з гордасцю ўспаміналі, як «Дзядзечка» ашукала паліцэйскіх. Яна так спакойна трымалася, абыякава падкладвала ў печ дровы, узялася вязаць панчохи і бурчэла на тых, хто параскідваў паперы, што яе (сакратар!) палічылі за хатнюю работніцу.

Крыху пазней паліцэйскае ахоўнае аддзяленне дало рэвалюцыянерцы такую характарыстыку: «Вельмі актыўны работнік партыі. Выконвае ўсе вельмі канспіратыўныя даручэнні. Яўкі з ЦК партыі, перапіска з заgrаніцай. Цэнтральная асоба большавіцкага цэнтра, які распаўся (партыйная мянушка «Дзядзечка», у назіранні «Жалезная»).

Гады напружанай працы падарвалі здароўе рэвалюцыянеркі. Базедава хвароба, на якую захварэла Лідзія Міхайлаўна, прыняла вельмі вострыя формы. Сябры настойваюць на неабходнасці лячэння. Захавалася пісьмо У. І. Леніна, поўнае сяброўскіх клопатаў, цяпла і падтрымкі. Ёсць там такія радкі:

«Дарагая Лідзія Міхайлаўна!

Пасылаю Вам купленую мною для Вас паштоўку з планам Берна і з адзнакай неабходных адрасоў.

Вельмі раю ехаць у Берн: лячэнне трэба, і толькі Кохер вылечыць можа. Я наводзіў даведкі ўсіх відаў, спраўляўся ў медыцынскай літаратуры (тоўстая кніга сына, Альберта Кохера, пра базедаву хваробу), раіўся з урачамі ў Берне і кажу па вопыту...

Жыць у Берне танна. Мы дадзім пісьмо да Шклоўскага і Шагудовіча: яны памогучы. Праз некалькі месяцаў з інваліда станеце чалавекам.

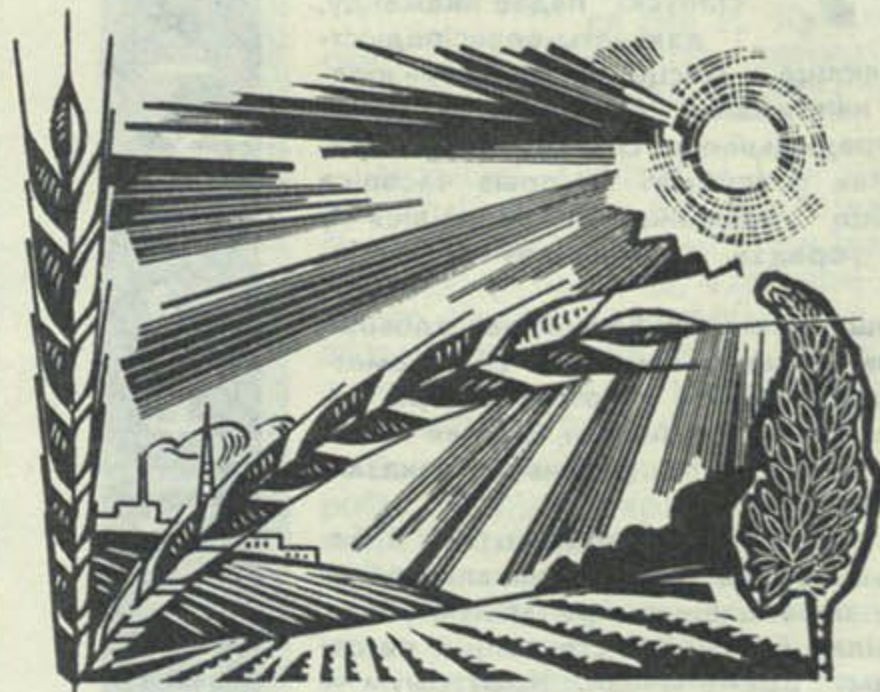
Цісну руку і да хуткага спаткання.

Ваш Уладзімір Ільіч»

На жаль, выкарыстаць запрашэнне не ўдалося. Цяжкая хвароба прагрэсавала. Лідзія Міхайлаўна адышла ад актыўнай партыйнай работы, але да апошніх дзён яна засталася цвёрдым большавіком, цесна была звязана з рабочымі.

9 лютага 1920 г. рабочыя Сімферопаля з песняй «Вы жертвою пали» праводзілі ў апошні шлях слаўную рэвалюцыянерку — большавічку Лідзію Міхайлаўну Кніповіч. Яны развітваліся з вялікім чалавекам, які аддаў партыі, народу ўвесь свой талент, увесь запал душы, усю энергію.

Д. ІВАНОВА,
кандыдат гістарычных навук

Ганне Пятроўне Кавалёвай 47 гадоў. Яе напаткала вялікае няшчасце: рана страціла зрок. Нягледзячы на гэта, працавала ў таварыстве сляпых г. Мінска і вучылася, выхоўвала дачку. З дзіцячых год яна гарача палюбіла літаратуру, паэзію, асабліва творы рускіх паэтаў-класікаў, заўсёды імкнулася шмат чытаць і слухаць, калі ёй чыталі. Потым і сама стала спрабаваць свае сілы ў паэзіі. Асобныя яе вершы друкаваліся ў часопісах. Знаёмім чытачоў «Работніцы і сялянкі» з вершамі Ганны Пятроўны.

Марына БАРСТОК

Ганна КАВАЛЁВА

* *

Сонца свеціць і апаўночы,
калі ў сэрцы вясна пье...
Зоры ў небе — жывыя вочы,
вечаровыя дні мае.

ўспамінаў былых туга;
Часам іх засланяюць хмары,
часам — снежная мітульга.

Ёсць пяхота ў іх светлай
мары,

Так, нялёгка, але не плачу,
змрок развеецца пакрысе...
Сэрцам слухаю, сэрцам бачу
Усе грамы і маланкі ўсе.

* *

Усім патрэбна знаць,
напэўна,
з якой крынічанькі напіцца,
каб голас,
быццам срэбнаспейны
ручай,
няспынна мог бруіцца.
Каб быў у ім,

як напрудвесні,
Заўсёдны клопат
аб насенні.
Каб людзі,
слухаючы песню,
адчулі
ў сэрцах
абнаўленне.

* *

Думы, мае думы,
мроі-летуценні,
ходзіце за мною
неадчэпным ценем.
Сэрца, маё сэрца,
што ты шэпчаеш мне!
Лепей бы маўчала
У бесклапотным сне...
Ноччу ці пры сонцы
Ты не спачывала —
У цеснай абалонцы
з гнётам ваявала.
Вырвалася ўрэшце:

рэкі пакарыла,
дужалася з бурай,
з громам гаварыла.
Заляйцала мора,
У горы паляцела.
Раніцай, на золку
Івалгай запела.
Лётала над нівай —
каласы зрывала.
Для мяне па зернейку
песень назбірала.
Пераклаў з рускай мовы
М. ФЕДЗЮКОВІЧ

—У

ВАГА... Паехалі! — сакратар спаборніцтваў Р. Васілеўскі падае каманду, і дзяўчаты-веласіпедысткі зрываюцца з месца. Уперадзе — кіламетры напружанай барацьбы. У гэтым годзе традыцыйныя спаборніцтвы веласіпедыстак рэспублікі на прыз часопіса «Работніца і сялянка» праводзіліся ў юным горадзе нафтавікоў — Наваполацку.

У першы дзень спаборніцтваў адбылася індывідуальная гонка на 20 кіламетраў з раздзельным стартам. Добра арганізаваныя спаборніцтвы, лёгкая траса спрыялі таму, што дзяўчаты паказалі выдатныя вынікі.

Але і ўдзельніцы спаборніцтваў, і балельшчыкі з хваляваннем чакалі другога дня: правядзення крытэрыума, дзе, як правіла, барацьба становіцца пасапраўднаму драматычнай. Крытэрыум — дваццаць пяць кругоў з прамежкавымі стартамі — адбыўся на цэнтральнай плошчы Наваполацка. Правіламі спаборніцтваў прадугледжвалася, што чатыры гоншчыцы, якія першымі фінішуюць у кожным з 25 кругоў, атрымаюць адпаведна па пяць, чатыры, тры, два ачкі. Лідэры ўвесь час мяняліся, але ўсё часцей на фінішы чуліся прозвішчы Ганны Несцеравай, Галіны Макаўчык, Валянціны Арахоўскай. Здаецца, у перамозе Галіны Макаўчык не даводзіцца сумнявацца, але на адным з кругоў пры павароце дзяўчына ўпала і намога адсталася ад асноўных саперніц. І толькі мужнасць, вопыт, майстэрства, воля да перамогі дапамаглі Галіне выйсці пераможцай.

Трэці дзень спаборніцтваў. За горадам, на Рыжскім шасце, быў дадзены старт групавой гонкі на 60 кіламетраў. Надвор'е не спрыяла правядзенню спаборніцтваў: дзюму моцны вецер. Доўгі час гоншчыцы ехалі групай. Раптам у адной з яўных прэтэндэнткаў на прызавое месца майстра спорту Ніны Бабак («Чырвоны сцяг») зламаўся веласіпед, і пакуль тэхнікі выпраўлялі непаладку, яна намога адсталася ад спартсменаў. Але за некалькі кіламетраў да фінішу Ніна Бабак нагнала групу і фінішавала першай.

У рэспубліканскіх спаборніцтвах на прыз часопіса перамаглі мацнейшыя веласіпедысткі члены зборнай рэспублікі Ніна Бабак, Ганна Несцерава, Галіна Макаўчык. Ім і былі ўручаны прызы «Работніцы і сялянікі».

Наш кар.

НА ТРАСЕ—ВЕЛАСІПЕДЫСТКІ

П

ОПЕЛЬНА-шызы змрок паволі апускаўся на прыціхлую вёску. На даляглядзе, там, адкуль па шырокаму, пыльнаму балышаку вяртаўся з пашы калгасны статак, плылі лёгкія воблакі. Блакітна-ружовыя і сярэбраныя ніткі апошніх промняў сонца вогненнымі водбліскамі адбіваліся ў вокнах, нерухома ляжалі на дахах і сценах. Даўжэлі цені...

Таццяна націснула на тармазную педаль, выключыла рухавік, і «Т-16», маленькі чырвоны трактарык, ці, як іначай яго называюць, «дзельнае самаходнае шасі», раптоўна знерухомеў. Дзяўчына адкрыла дзверцы, саскочыла на мяккую сцяжынку і па добра ўтрававай муравіне напасткі пашыбавала да фермы. Там яна і застала Аляксея Ігнатавіча Паўлюкова, галоўнага агранома калгаса.

— Ну, як, Таня, адвезла кармы ў Гарбатку? — спытаў ён і шчыра ўсміхнуўся. — Відаць, стамілася сёння?

— Не, што вы, Аляксей Ігнатавіч! — звонкім голасам, у якім усё-такі адчувалася лёгкая стома, адказала дзяўчына. І, нібы незнарок, зазначыла:

— Заўтра, думаю, надвор'е будзе не горшае...

Паўлюкоў глянуў на неба, пагадзіўся:

— Так, дзянькі стаяць цудоўныя.

— Я вось з якім клопам, — працягвала Таццяна. — Хачу, каб накіравалі мяне да сенажу. Вунь хлопцы адны не ўпраўляюцца...

Аляксей Ігнатавіч добра разумеў: жаданне маладой трактарысткі быць заўсёды там, дзе цяжэй, дзе сапраўды найбольш патрэбны яе спрыт і старанне, — натуральнае, непадробнае. Такі ўжо няўрымслівы характар у гэтай не па гадах памяркоўнай і ў той жа час вясёлай і жыццярадаснай дзяўчыны, якую, прынамсі, не адзін аграном — усе хлебаробы ведаюць

ПЕРШАЯ

змалку, любяць за шчырасць і таварыскасць. Толькі два гады мінула, як Таццяна Рыбчынская пасля заканчэння Мсціслаўскага вучылішча механізацыі працуе трактарысткай у родным калгасе «Ленінскі заклік», а ведаюць яе далёка за межамі вёскі Іванаўкі, хаця яна як быццам нічым асаблівым не вылучаецца сярод равеснікаў-механізатараў.

Увешны, маленькі «Т-16» вуркоча роўна і спакойна, нібы тым самым выказвае падзяку сваёй маладой гаспадыні. На ім нельга заўважыць ніводнай плямкі мазуту і пылу. Пытаюся: «Што можна рабіць на такой машыне?»

— А ўсё, што хочаце, — бадзёра і з захапленнем адказвае Таццяна. — Вазу ўсялякія грузы: насенне, зеляніну, бярвенне тралюю да піларамы, угнаенне на поле... У калгасе цяжка абысціся без такой машыны.

Старшыня «Ленінскага закліку» Васіль Максімавіч Чумакоў, калі размова заходзіць пра Рыбчынскую:

— Разумеецца, наша Таня надзвычай светлай, сонечнай душы чалавек. Без такіх людзей у калгасе — як без рук...

Не аднойчы на вялікую справу, дзе патрабаваліся маладыя руплівыя рукі і гарачыя сэрцы, партыя і камсамол заклікалі моладзь краіны. І калі зноў партыя паклікала: «Дзяўчаты — на трактар!», шмат энтузіястак выказалі жаданне пайсці ў тэхнічныя школы і вучылішчы, каб набыць веды па кіраванню новымі складанымі машынамі. У іх ліку аказалася Надзея Бажкова — дачка патомных хлебарабаў, жыхарка вёскі Гарбатка.

Саўгас «Леніна» Горацкага раёна — перадавая гаспадарка ў Мар'іўскай вобласці. Тут вядзецца вялікае будаўніцтва. Сёлета рабочыя саўгаса атрымаюць 68 кватэр, дзіцячы сад, Палац піянераў.

На здымку: новыя жылыя дамы ў саўгасе «Леніна».

Фота М. Жалудовіча (БЕЛТА).

БАРАЗНА

Вечарамі Надзея расказвала малодшай сяброўцы Тані Рыбчынскай аб сваіх марах і планах, аб усім, што яе хвалявала.

— А ты не думаеш пайсці ў вучылішча?—запытала яна ў Тані.

— Даўно думаю. Ды толькі маці не дазваляе.

Сёння Таццяна Рыбчынская, успамінаючы тую размову, усміхаецца:

— А мама правільна зрабіла, што адгаварыла тады паступаць у вучылішча: я ж яшчэ і васьмі класаў не скончыла... Падлетак! Каб стаць добрым трактарыстам, акрамя жадання, трэба і ў жыцці разбірацца.

Праўда, і праз два гады маці не зусім ахвотна адпускала дачку вучыцца на трактарыстку. Довад у яе адзіны: не жаночая гэта прафесія. Нечакана падтрымка прыйшла ад братоў. Васіль і Мікалай таксама механізатары. І тут яны палічылі неабходным умяшання, пераканаць маці, іх прафесіянальны гонар не дараваў нападак на выбраную прафесію...

Так Таццяна Рыбчынская стала навучэнцай Мсціслаўскага СПТВ-22. Вучылася добра. А за некалькі месяцаў да экзаменаў яе накіравалі ў сваю гаспадарку на практыку. Тут дзяўчына і паказала здольнасці, уменне, кемлівасць і знаходлівасць. А галоўнае — даказала, што можа працаваць на трактары не горш за мужчын.

Тады ж, у час практыкі, здабыла малады механізатар Таццяна Рыбчынская сваю першую працоўную перамогу на абласных спаборніцтвах аратых, у якіх Таня ўдзельнічала нароўні з вопытнымі, сталымі трактарыстамі.

Хоць і супакойвалі, падбадзёрвалі яе і сам тагачасны старшыня Валянцін Якаўлевіч Жукаў і калегі-механізатары, разгубілася Таццяна. Здавалася ёй, што выходзіць усё не так, як трэба, што зараз яна заваліць гэты публічны экзамен. Але вось нечаканасць: калі былі падведзены вынікі спаборніцтва, стала ясна, што маладая трактарыстка не толькі паказала добрыя веды па тэорыі, але і замацавала іх практычна. Ды не як-небудзь! За ёю прызнана першыństwo ў спаборніцтве сярод жанчын-аратых. Першыństwo! Рыбчынскай былі ўручаны ганаровая грамата і залаты наручны гадзіннік. Яе поспех стаў вядомым не толькі ў раёне і вобласці, але і ў рэспубліцы.

...Пакідаючы за сабой клубы шэрага пылу, жвавы «Т-16» шпарка імчыць па ранішняй палёвай дарозе ў бок жывёлагадоўчай фермы, дзе ля сенажнай траншэі завіхаюцца калгаснікі—ідзе нарыхтоўка сакавітага і каштоўнага корму для грамадскага статку. У трактарным прычэпе—зялёная маса. Усцяж дарогі хіляцца долу каласы азімых, даспяваюць яравыя. Таццяна, акінуўшы позіракам наваколле, задаволеная ўсміхаецца: «Хутка жніво...»

Маладой трактарыстцы вельмі хочацца разам з усімі механізатарамі працаваць на ўборцы селятняга ўраджаю. А там яшчэ розныя планы: працаваць на камбайне, паступіць у сельскагаспадарчы тэхнікум.

Кожны год для дрэва—гэта кольцы, па якіх можна вызначыць яго ўзрост. Кожны год для чалавека—гэта справы, якія здзейсніў, радасці і клопаты, якімі жыў. Для маладой трактарысткі Таццяны Рыбчынскай—гэта сотні кіламетраў дарог і барознаў, якімі яна пракладае ў жыццё свой адзіны, назаўсёды выбранны шлях.

Ф. МЕДНІКАУ

Крычаўскі раён.

ТРЫНАЦЦАЦЬ—ЛІК ШЧАСЛІВЫ

—К АЖУЦЬ, трынаццаць—лік нешчаслівы,— разважае калгасніца калгаса імя Я. Купалы Іўеўскага раёна Антаніна Антонаўна Пяцюлька.—У мяне 13 дзяцей і ўсе шчаслівыя.

Антаніна Антонаўна і яе муж Станіслаў Іосіфавіч нездарма ганарацца сваімі сынамі, дочкамі. Сын Іван жыве і працуе ў Варкуце, здабывае вугаль. Дачка Галіна—медыцынская сястра, вельмі задаволеная сваім лёсам. Франц закончыў інстытут і працуе інструктарам райкома партыі ў Лідзе.

Ёсць у сям'і свае будаўнікі, хлеба-робы. Казімір—архітэктар, Сцяпан—машыніст крана, Антон—таксама будаўнік.

Калі каму-небудзь давядзецца пабыць у вёсцы Лаздуны калгаса імя Я. Купалы, ён абавязкова зверне ўвагу на дабротныя цагляныя жылыя дамы, грамадскія будынкі. Узводзіла іх і Марыя Пяцюлька. Ядвіга і Ганна вырошчваюць хлеб, даглядаюць жывёлу.

У суседнім калгасе «17 верасня» збіраюць высокія ўраджаі ўсіх сельскагаспадарчых культур. Адзін з лепшых механізатараў гаспадаркі—Віктар Пяцюлька. Любоў да тэхнікі ён перадаў і сыну Станіславу, які ў працы не адстае ад бацькі.

Кім стануць унукі Пяцюлькі—пакажа час. Зараз яны вучацца ў інстытутах, тэхнікумах, вучылішчах, школах.

Не любяць сядзець без справы і самі Антаніна Антонаўна і Станіслаў Іосіфавіч. Хоць кожнаму з іх за семдзят, але яны прымаюць удзел у грамадскай працы.

Надзіва працавітая Антаніна Антонаўна. Яна ахвотна бярэцца за любую справу ў калгасе, а калі ёй прапануюць адпачыць, крыўдзіцца:

— Хіба я працую горш за іншых ці не спраўляюся?

Глядзячы на яе людзі і дзіцяці: выгадавала трынаццаць дзяцей, мае 24 унукі, і столькі яшчэ энэргій.

— Адкуль у вас бяруцца сілы?—пытаюць людзі.

Яна адказвае:

— Бо шчаслівая!

Я. МАКОУСКИ

А гэта дойны статак саўгаса «Вейна» Магілёўскага раёна. Па 3415 кілаграмаў малака ад каровы вырашылі атрымаць жывёлаводы за год. Фота Н. Жалудовіча (БЕЛТА).

З АЎСЕДЫ надвячоркам я прыходзіў на берагавую кручу і сяду на разамлелы ад дзённай спеі граніт. Там, унізе, між сівых камянёў, даверліва плёскалася мора і нібы клікала мяне, каб да позняй ночы калыхаць на сваіх сініх хвалях.

Але на гэты раз, быццам адчуўшы маю нязгоду, мора пачало крыўдаваць і хвалявацца. А чайкі — наадварот. Яны, як і раней, падбэдзёрвалі — то ўзмывалі ўгару, то з вясёлым крыкам кідаліся ў марскі аксаміт...

Паволі дагараў дзень, і сонца здавалася стомленым. Яно на нейкі час павісла амаль што над берагам, а потым нечакана абарвала свае праменні і ўпала на прыбярэжныя хвалі. Яны, тыя хвалі, нібы закіпелі і ўзнялі ў неба жоўта-барвовае воблака.

Чайкі трывожна закрывалі, кінуліся туды і неўзабаве расталі ў чырванаватай бездані.

«Бач, усё-такі не спалохаліся, а паляцелі разбірацца, што сталася з нашым свяцілам», — думаў пра чаек, калі ішоў да свае палаткі. Уяўляў чамусьці, як разумніца-чайка смела кінецца ў вадзяную кіпень, вылавіць знясіленае сонца і ацярочна панясе ў дзюбе да берага. Пакладзе на залацісты пясок, каб спачыла яно ад турбот і трывогі... І не да сну будзе чайцы праз усю ноч. Бо назаўтра трэба зноў узняць сонца над зямлёю. Высока-высока, у сіняе неба...

Аднак раніца нечакана выдалася хмарнай. Расчараванне агарнула і Зінку. Яна прыбегла ў маю палатку і паскардзілася:

— Няма! Ні сонейка, ні чаек.

Ох, Зінка, Зінка! І ты ўспомніла пра чаек, пра тое, што менавіта яны павінны былі сёння разбудзіць сонейка... Я табе вечарам абяцаў, што пойдзем сустракаць іх на круты бераг. Я табе абяцаў падарыць сёння такі светлы, такі сонечны дзень!.. А бачыш, што атрымалася? Але тут жа падбэдзёрыў дзяўчынку:

— Нічога, Зіначка! Ты спачатку паснедай, папрасі дазволу ў мамы, а потым пойдзем да мора і пашукаем чайку і сонца...

II

З Зінкай я пазнаёміўся ў першы дзень майго прыезду на мора. Тады, апоўдні, бадай што ўсе «дзікуны» нашага палатчнага гарадка высыпалі на бераг. Я ляжаў на гарачым пяску і глядзеў, як дзяўчынка бегала за хвалямі, хвіліну стаяла там, на грані вады і пяску, і калі хвалі мeryліся шугануць на палогі бераг новым прыбоем, борздзенька ўцякала ад іх і залівалася звонкім смехам. Але вось яна не разлічыла, і хваля накрыла свавольніцу. Я заўважыў у моры блакітнае плацейка і кінуўся на дапамогу...

Потым мы сядзелі на гарачых камя-

Зінка-Зіначка

Яраслаў ПАРХУТА

Лірычная апавесць

Мал. Ю. Пучынскага.

нях і сушылі тое блакітнае плацце. Калі на бераг налятаў прыбой і сярдзіта разбіваўся аб скалы, мая суседка моршчыла канопаты носік і гаварыла:

— Якое ты дурное, мора! Якое дурное...

Назаўтра Зінка адшукала мяне на тым жа месцы і дзелавіта заявіла:

— Прыйшла падзякаваць вам.

Я ўсміхнуўся дзіцячай непасрэднасці. А дзяўчынка сур'ёзна дадала:

— Мама сказала: нядобра, калі забываюць падзякаваць.

Нічога не заставалася, як пагадзіцца. Аргумент важкі. Я толькі сказаў:

— З морам гульня дрэнная. І ўтапіцца не доўга.

— А мне ўсё роўна. Я — нешчаслівая. Лорка так гаворыць.

— Дзівачка твая Лорка, — усміхнуўся я.

— Не, не дзівачка! Яна — прыгожая! А я...

Божа! Я зірнуў у вочы дзяўчынкі, поўныя слёз, і толькі тады зразумеў прычыну такога адчаю. Твар Зінчкі быў усыпаны вяснушкамі. Падумалася чамусьці, што гэкім яго зрабіла тая прыгажуня-Лорка: узяла жменю залатога пяску і пасыпала ім тварык сяброўкі...

Каб хоць неяк суцешыць пяцігадовага чалавека, сказаў:

— Я не бачыў твае Лоркі. Але яна, ведаю, мне не спадабалася б. А ты — падабаешся.

Слухала мяне Зінка, і яе вочы прыкметна святлелі.

III

...Зінка з'явілася як з-пад зямлі. Устрывожылася:

— А не спознімся?

Пакінулі свой гарадок і неўзабаве падняліся на гранітную кручу, што шэрай аграмадзінай павісла над морам. Селі на патрэсканы ад вятроў, астылы ад начной прахалоды граніт і замерлі ў чаканні. Над морам віселі сівыя аблогі, і здавалася, што ў іх была адзіная турбота — наганяць тугу на людзей. Тыя аблогі нават не рухаліся і толькі ўвесь час мерыліся сыпануць дробным дажджом. Мы зразумелі, што не зможам дачакацца сонца, падняліся і моўчкі пайшлі ў палатачны гарадок.

IV

Приморская ноч — кароткая. Не паспееш заплюшчыць вачэй, як цябе ўжо будзіць шматгалосая раніца. Але тады я не чуў гаманлівага прабуджэння нашага гарадка. Не таму, што мая палатка стаяла крыху на водшыбе, як адзінокая капічка сена, скіданая дзе папала ўжо нямоглым касцом. Духата майго жытла, расчараванне гэтым «раем» змарылі мяне на самым святанні, і я праспаў да павіны дня.

Прачнуўся з такім адчуваннем, нібы па мне праехаў трактар. Вырашыў канчаткова: «Наглядзеўся на мора — і хопіць. Трэба зматваць вуды!..»

Нечакана адкінуўся полаг палаткі, і ў прасвет прасунулася кірпаценькае стварэнне:

— Да нас чайка прыляцела!..

Я нічога не зразумеў і спытаў:

— Якая чайка, Зінчэчка?

— Наша чайка. Яна — хворанькая...

Я глядзеў на дзяўчынку, на яе светленькі тварык, і на сэрцы маім таксама становілася светла...

— А яна не памрэ?.. Хто тады сонейка разбудзіць?..

Крыху воддаль ад палаткі стаяла не-высокага росту ў балоневым плашчыку маладая жанчына. У хустачцы, якую яна трымала за ражкі, сапраўды была чайка. Чорныя пацеркі птушыных вачанят глядзелі тужліва, нібы з дакорам. Гэтак жа пазірала на мяне і Зінчына мама:

— Прабачце. Гэта ўсё Зінчэчка. Чайку выкінула прыбоем. Яна ўся ў мазуце.

І памяркоўна, з лёгкай усмешкай дадала:

— Зінка гаворыць, што гэта ваша чайка... Вазьміце!

V

Адмылі мы чайку і пасялілі ў плеченым з капронавых папужак кошыку, а падвечар пайшлі па марскіх бычкоў. Потым кармілі чайку. Накармілі бычкамі, якіх я нацягаў столькі, што хапіла нават і нам на юшку. Тую юшку зварыць падбіла яна, Зінчына маці.

Глядзеў, як суседка даволі спрытна распраўлялася з непадатлівымі рыбінкамі, і здавалася мне чамусьці, што мы з ёю вельмі даўно знаёмыя.

— Вось як бывае! — раптам усміхнулася Марыя Іванаўна. — Вы зусім чужы, незнаёмы. А Зінка так прывязалася да вас.

Ля бліжняй палаткі загаманілі, засмяліся. Потым пачуліся пераборы гітары, ціхая, задуманная песня:

...Чайка, белакрылая чайка!..

Марыя Іванаўна павярнулася і моўчкі з ледзь прыкметнай тугой глядзела туды, адкуль далятаў мілагучны мужчынскі голас. А мне здавалася, што не песня, а наша чайка лунае ў вячэрнім небе.

VI

...А чайка не магла яшчэ ўзняцца на крыло. Яна па-ранейшаму сядзела ў капронавым кошыку, але ўжо адчувалася, што да яе вяртаецца былая сіла. Птушка рабілася з кожным днём веселейшая. Веселейшая становілася і Зінка.

Неяк прыбегла яна апоўдні і сказала:

— Мама прасіла, каб вы са мной пагулялі. Яна ў горад паехала.

Мы сабралі немудроны харч і, нягледзячы на ​​мярнае надвор'е, пайшлі знаёмай сцяжынкай да мора. Калі надакучыла вэждацца з бычкамі, назбіралі каляровых ракавінак і зрабілі з іх пацеркі. На загарэлую шыю дзяўчынкі леглі звонкія, незвычайныя каралі...

VII

Не дачакаліся ў той дзень Зінчынай мамы. Але, на маё здзіўленне, дзяўчынка згадзілася начаваць адна. Абяцала не плакаць, заснуць у сваёй палатцы і ў сне бачыць, як будзе наша чайка заўтра будзіць сонца...

Мне снілася Палессе. Родная вёска. Маці. Здаецца, выйшаў на ганак і гляджу, як ля хлэйчука доіць яна карову. Цурчаць аб дайніцу тугія струмені. Потым маці падносіць конаўку сырадою. Але рукі не ўтрымалі. Конаўка загрымела па камяністым ганку, і цёплае, пеністае малако пацякло, абліваючы мае бо-сыя ногі...

— Ой, прабачце!.. Мабыць, намачыла...

Што гэта? Расплюшчаю вочы і сілюся прыпомніць, дзе я. Буйным шротам абнапаты брызент хвошча спорны дождж. У квадраце палатачных дзвярэй успыхвае неба, і тады заўважаю чыюсьці постаць і зноў чую жаночы голас:

— Патрывожыла вас... Прабачце... Ледзь дабегла...

У зялёным святле бліскавіцы бачу, як жанчына выкручвае касынку. Халаднаватыя струмені казычуць мне ногі. Прыўзнямаюся і раптам пазнаю голас Марыі Іванаўны. Чаго яна тут? Нарэшце, здагадваюся: яна ж, пэўна, з горада. Па Зінку...

VIII

Увесь наступны дзень правёў на моры. Даплёўся да пірса, сеў на прагулачны кацер і боўтаўся на гэтай немудрай пасудзіне з нейкім незразумелым пачуццём і трывогай у сэрцы. Думалася: можа і дрэнна зрабіў, што ўцёк у мора адзін, без Марыі Іванаўны, без Зінкі. І адначасова прэрэчыў сабе: якое я маю дачыненне да гэтых людзей? У іх сваё жыццё, свае клопаты...

Калі падыходзіў да палатачнага гарадка, яшчэ здалёк пачуў вэрхал. Яго ўзняла непаседа-Зінка. Ля палаткі стаяў капронавы кошык, а дзяўчынка бегала вакол яго і смяялася:

— Фізізарадку робіць чайка! Фізізарадку!..

На пляскатым камені, што служыў мне і сталом і табурэткай, сядзела Марыя Іванаўна і чытала. Заўважыла мяне, адлажыла кнігу, і, здалося мне, вінаватая ўсмешка прабегла па яе твары:

— Што ж гэта вы? Цалюткі дзень...

Я не мог знайсціся што адказаць.

— Наша чайка зусім ачуняла, — нібы між іншым прагаварыла жанчына. — Ледзь не ўцякла, калі мы з Зінкай кармілі яе.

— Калі так, то заўтра адпусцім на волю.

IX

...Назаўтра на святанні мы зноў падняліся на берагавую кручу. Чырваней усход, абяцаючы незвычайны дзень. Пача-калі, пакуль добра разгарэлася раніца, і тады я сказаў:

— Адпусці, Зінчэчка, чайку!

— Ляці! — сказала Зінка і аслабіла далоні.

З лёгкай ускрыкам узнялася птушка з дзіцячых рук. Зрабіла адзін круг, другі, нібы спрабуючы свае крылы, і паляцела, згубілася ўдалечыні.

А потым бачыла Зінка, як разумніца-чайка кінулася ў вадзяную кіпень, вылавіла знясіленае сонца і асцярожна падняла ў сваёй цёплай дзюбе над морам.

ЗА ВІТРЫНАМІ СЕЛЬМАГА

Улетку вёска прачынаецца рана. І гэ- таму раньняму раскладу дня падпарад- кавана работа сельскага магазіна, што ў цэнтры Данілавіч. У яго вялізныя вок- ны заглядае па-летняму яркае сонца, але ў самім памяшканні — прахалода, пахне свежасцю ад толькі што вымытай падлогі. Прадавец Марыя Трэпет, кры- тычным позіркам аглядаючы свае ўла- данні, гаворыць:

— Здаецца, парадак. Можна адчы- няць.

У магазіне сапраўды парадак ідэаль- ны. Акуратна расставлены на паліцах каструлькі і патэльні, яркім суквеццем ззяюць стракатыя тканіны, адзенне і абу- так, узвышаецца складаная піраміда з кансерваў, утульна размясціліся на віт- рыне цукеркі, крупы, цукар.

Першыя пакупнікі — вясковыя хлап- чукі. Скура на іх кірпатых насах пазлазі- ла, валасы выцвілі ад сонца. Самы ста- рэйшы з іх, высыпаўшы жменю манет, важна кажа:

— Дайце, цётка Анюта, цукерак на ўсе грошы.

Хлапчукі хуценька рассоўваюць кара- мелькі ў стракатых абгортках па кішэнях сваіх штонікаў і дружна высыпаюць на вуліцу.

Крыху бокам сунецца ў дзверы мага- зіна невысокі мужчына. Ён, і прадаўцы загадзя ведаюць, які дыялог адбудзецца зараз:

— Яе купляць думаеш, Ванечка? — За- гадчыца магазіна Ганна Раманаўна На-

віцкая ківае на паліцу, дзе стаяць бу- тэлькі з гарэлкай. — Хіба не сорамна та- бе? Усе — на полі, кожныя рукі на вагу золата, а ў цябе адзін толькі маршрут. Не дамо табе гарэлкі. Бачыш аб'яву?

Іван дыпламатычна пытае:

— Ну, а калі ў дзесяць гадзін зайду?

— Таксама не дамо.

— Не маеце права, законаў такіх ня- ма, — спрабуе прарэчыць ён, але ма- хае рукой і выходзіць з магазіна. У вок- ны бачна, як ён шыбуе на гаспадарчы двор.

— На работу пайшоў, — смяецца Ма- рыя.

І яна, і Ганна Раманаўна выдатна ве- даюць усіх вяскоўцаў. З многімі ў дзя- цінстве басанож па вуліцах бегалі. Ве- даюць, дзе хто працуе і колькі зарабляе, якія абновы купіла тая ці іншая сям'я і што плануе купіць. Таму размовы паміж прадаўцамі і пакуп- нікамі, якія для гараджаніна могуць здацца дзіўнымі, у вёсцы — самыя звы- чайныя. У адну хату прыежджае сын у водпуск — трэба пачастункі для дараго- га гасця, у другой — рыхтуюцца дачуш- ку ў школу выпраўляць — абновы зага- дзя неабходна набыць, у трэцяй — гора здарылася: муж пачаў піць. Як тут не перакінуцца словам-другім аб жыцці- быцці, як не папрасіць: «Не прадавай, Марыя, майму гарэлкі». І прадаўцы раіць, улічваюць просьбы, памагаюць выбраць патрэбную рэч. Бо калі ты прыстаўлены да справы, значыць, у да- сканаласці павінен ведаць яе. Набыць

аўтарытэт у вяскоўцаў цяжка, згубіць яго — лягчэй лёгкага.

Вёска Данілавічы — цэнтр саўгаса імя Марата Казея. Яна — адна з самых ад- даленых ад Дзяржынска, і таму жыха- ры ўсё — ад запалак да тэлевізара — купляюць у сваім сельмагу. Зразумела, у невялікім магазіне нельга мець усе групы гавараў, таму тут наладжан ган- даль па папярэдніх заяўках. Прыёмнікі, тэлевізары, ложка, шафы, веласіпеды Ганна Раманаўна прывозіць з раённай базы Дзяржынскага райспажыўсаюза. Вось і зараз у магазін зайшоў стары:

— Задумаў я, Анютка, тэлевізар ку- піць, ты запішы ў сшытак маё жаданне. Ды каб тэлевізар быў самы сучасны...

Вясковы прадавец павінен быць уні- версалам. Ён і найноўшую марку тэле- візара абавязаны назваць, і расказаць, якія мыючыя сродкі найлепшыя, і пара- іць, як чысціць імпартнае паліто з сінтэ- тычнай тканіны. Гэта — спецыфіка сель- скага гандлю. Цяжка? Зразумела. Я ба- чыла ў доме Ганны Раманаўны кнігі і падручнікі па гандлю. Мне казалі, што прадаўцы Данілавіцкага сельмага Ма- рыя Трэпет і Вера Шамко завочна за- кончылі Мінскі кааператыўны тэхнікум. Яны ведаюць захапляючую навуку аб якасцях тавараў — таваразнаўства, пры- маюць непасрэдны ўдзел у выхаванні эстэтычнага густу сялян.

Сучасная вёска ўжывае тавары, якія гадоў дзесяць назад лічыліся таварамі гарадскога попыту.

— Жыць мае аднавяскоўцы пачалі

«НАШ САМЫ ГАЛОЎНЫ ЦЭХ»

Абедзенны перапынак. Вы спяшаецеся ў сваю рабочую сталовую. На вашым заводзе яна добрая? Тут гатуюць смач- ныя стравы? Вам не даводзіць- ца нервавацца, стоячы ў чарзе? Гэтыя пытанні немалаважныя для кожнага, хто карыстаецца паслугамі сталовых. Яны ёсць цяпер на кожным прадпрыем- стве, і як важна, каб страва тут была такая ж, як дома. Магчы- ма, некаторыя скажуць: нельга прыгатаваць для вялікай коль- касці людзей па-хатняму смач- ную ежу. Повары сталовай № 7 магілёўскага завода «Стромма- шына» аднадушна сцвярджа- юць: можна.

Заводская сталовая радуе сваім інтэр'ерам. Архітэктары і мастакі, будаўнікі і рабочыя зрабілі яе на славу. Тут пра-

сторная з густам аформленая зала, утульны хол, дзе можна адпачыць пасля абеда. Для афармлення выкарыстаны са- мыя сучасныя матэрыялы: плас- тык, мазаічная плітка, дэкара- тыўнае шкло. Добрыя ўмовы створаны і для людзей, якія працуюць тут. На кухні — су- часнае абсталяванне, халадзіль- ныя ўстаноўкі. Апрацоўка пра- дуктаў, прыгатаванне ежы, транспарціроўка, мыццё посу- ду — усё робіцца пры дапамо- зе механізмаў.

Кожны дзень сталовая гас- цінна прымае больш чым паў- тары тысячы рабочых завода. Для таго, каб паабедзець, трэба затраціць 10—15 мінут. Ды і якасць ежы добрая: смачна га- туюць повары і кулінары Феня Капытова, Лідзія Чыжова, Анта- ніна Рудніцкая.

Загадвае вытворчасцю Ма- рыя Яфрэмаўна Логвінава, якая ўжо семнаццаць гадоў працуе ў сістэме грамадскага харча- вання. Пад яе кіраўніцтвам по- вары гатуюць і беларускія на- цыянальныя стравы, і дыетыч- ныя, і розныя стравы з рыбы. Ніводная страва на працягу ты- дня не паўтараецца.

У сталовай працуе 66 жан- чын. Калектыў дружны, зла- джаны. 13 работніцам прысвое-

на званне «Лепшая па прафесіі», 12 — ударнікі камуністычнай працы. Рабочым прапанавана новая, прагрэсіўная форма аб- слугоўвання: комплексныя абе- ды. Кожны дзень повары гату- юць тры розныя комплексы. Адпускаюцца абеды на чаты- рох паточных лініях. Каб сэка- номіць час рабочых, на заво- дзе наладжаны папярэдні про- даж талонаў на абеды. Меню вывешваецца на тыдзень, і та- лоны можна набыць у весты- бюлі сталовай на неабходны тэрмін — дзень, некалькі дзён, месяц.

Дзейнічае тут пастаянная школа кулінарнага майстэрства, якой кіруе М. Я. Логвінава і дзе навучаюцца ўсе повары стало- вай.

У работніц завода карыстаец- ца папулярнасцю кафетэрыі. Румяныя булочки, піражкі, кек- сы — справа рук кандытара Ма- рыі Анатольеўны Ясінскай. Да дванаццаці разнастайных наз- ваў кандытарскіх вырабаў што- дзённа выпускае яна.

Вельмі задаволены працаўні- цы работай магазіна кулінарыі ад заводскай сталовай. Тут стварылі максімум зручнасцей для жанчын. Кожную раніцу, ідучы на працу, работніцы за- глядваюць у магазін кулінарыі

і заказваюць неабходныя паў- фабрыкаты. Ім даецца спецы- яльны жэтончык, нумар якога адпавядае ячэйцы, куды кла- дуць той ці іншы выкананы за- каз. Ідучы з работы, жанчыны забіраюць з гэтых ячэек свае прадукты. Такая сістэма папяр- эдніх заказаў вельмі зручная. Гаспадыням не трэба хадзіць па магазінах пасля працоўнага дня. Работнікі сталовай пакла- паціліся аб набыцці для іх пра- дуктаў.

Адміністрацыя прадпрыем- ства па праву лічыць сталовую адным са сваіх цэхаў. Лепшых работнікаў кіраўніцтва завода ўзнагароджвае граматамі, каш- тоўнымі падарункамі, прэміруе. Іх дзецям, гэтак жа, як і дзе- цям рабочых завода, прада- стаўляюцца месцы ў садах і яс- лях, а летам па пуцёўках заў- кома яны адпачываюць у пія- нерскіх лагерах.

«Наш самы галоўны цэх», — такія словы пачуеш на заводзе часта. І гэта сапраўды важны цэх здароўя і добрага настрою. Заканамерна, што сталовая № 7 заваявала першае месца сярод рабочых сталовых наша- га горада.

Н. ВОУК,
загадчыца аддзела гандлю
Магілёўскага гарвыканкома

значна лепш, і першымі адчуваем гэта мы, прадаўцы,—расказвае Ганна Раманаўна.—Дваццаць гадоў я ў сельмагу. Раней што ў асноўным куплялі? Соль, запалкі, мыла, танныя тканіны. Цяпер жа ў кожнай хаце тэлевізар або прыёмнік. Жанчыны просяць мяне:

— Ты, Анюта, калі на базе тавары адбіраеш, на цану асабліва не глядзі. Гадоўнае, каб прыгожыя былі.

Ды што там казаць! За гэтыя гады тавараабарот магазіна павялічыўся ў дваццаць разоў!

...Найбольш людна ў Данилавіцкім сельмагу ўвечары. Прадаўцы з часам не лічацца—абы пакупнікі былі задаволены. Ганна Раманаўна, Марыя, Вера жывуць недалёка ад магазіна. На маё пытанне, ці не спрыяла гэта таму, што Марыя стала прадаўцом, тая ўсміхнулася: магчыма.

Пасля дзесяцігодкі ў сельскагаспадарчы інстытут паступала—не прайшла па конкурсу. Неяк зайшла да яе Ганна Раманаўна:

— Хадзі, дапамажы, Манечка. Адна я засталася ў магазіне, не спраўляюся.

Ішла на месяц-два, а затрымалася, з лёгкай рукі Ганны Раманаўны, на гады. Гэтак жа, як і Вера Шамко.

Сама Ганна Раманаўна Навіцкая, магчыма, і не стала б прадаўцом, калі б не муж. Ён працаваў у сельмагу і раптам цяжка захварэў.

— Ідзі, Анюта, папрацуй пакуль за мяне,—папрасіў Іван.

Думала, часова ў магазіне, а мужава хвароба зацягнулася надоўга. Шмат гадоў прайшло з тае пары, а першыя рабочы дзень як зараз памятае. Стрэлка вагаў скача па дзяленнях, ніяк не можа супыніцца на патрэбнай адзнацы, ля прылаўка—взяліная чарга вяскоўцаў і

з'едлівы голас вострага на язык дзеда Мацея:

— Ты, Анюта, у магазіне ўсю вёску сабрала.

Не памятае, як дзень дабыла, прыйшла дамоў, села на лаўку:

— Усё, больш у магазін нізавошта не пайду.

А на наступны дзень жанчыны ў хату пастукаліся:

— Час, Анюта, на работу збірацца. Людзі чакаюць.

Яна хуценька накінула хустку на плечы, выбегла з хаты. Адчыніла дзверы магазіна, надзела халат, запытала:

— Што вам узважыць, цётка?

Зараз у Данилавіцкім сельмагу працуюць тры прадаўцы. Можна таму, што добра памятае Ганна Раманаўна, як сама пачынала, з увагай і цеплынёй адносіцца яна да таварышак.

— Колькі хадзіла за імі, пакуль не вывучыліся,—смяецца Ганна Раманаўна,—без ведаў прадаўцу нельга.

Сама яна ўзнагароджана за працу Граматай Вярхоўнага Савета БССР. Заўсёды ветлівая, у бялюжкім халаце сустракае пакупнікоў.

У Данилавічах прафесія работніка гандлю вельмі паважана. Многія вясковыя дзяўчаты пасля заканчэння дзесяцігодкі паехалі вучыцца ў гандлёвыя прафесіянальна-тэхнічныя вучылішчы, вывучыліся і... засталіся працаваць у горадзе.

— У водпуск прыязджаюць, забягаюць у магазін,—расказвае Ганна Раманаўна.—«Цяжка, кажуць, працаваць у вас, цётка Ганна. Век тэхнікі, а вы ўсё ўручную, мяхі на сабе цягаеце». Вось тут і паагітуй, каб вярталіся назад у вёску. А кваліфікаваныя ж прадаўцы нам вельмі патрэбны!

Так, высокія патрабаванні прад'яўляюцца да сельскіх прадаўцоў, але для палягчэння іх працы зроблена яшчэ мала. Прадавец тут—і прыбіральшчык, і грузчык, і экспедытар, і таваразнаўца. У вясковых магазінах амаль што няма механізацыі, складскія памяшканні не заўсёды адпавядаюць свайму прызначэнню.

Праўда, на сяле пабудавана і будуюцца шмат новых магазінаў, ужываюцца прагрэсіўныя формы абслугоўвання пакупнікоў. І, калі некаторым прадаўцам нярэдка даводзіцца працаваць толькі на энтузіязме, гэта ў першую чаргу служыць папрокам кіраўніцтва райспажыўсаюзаў.

У Данилавіцкім сельмагу, напрыклад, ужо тры месяцы рамонтуюцца халадзільнік і няма дзе захоўваць прадукты. Латкі з хлебам трэба ўносіць праз вузкія дзверы і пасля хлеб гэты перакладаць на прылавак, хаця можна было б зрабіць у магазіне спецыяльнае акно для разгрузкі. Малая механізацыя наогул адсутнічае.

Гэты магазін, магчыма, не зусім паказальны: старое памяшканне. Але намеснік старшыні Дзяржынскага райспажыўсаюза Ганна Уладзіміраўна Якімава сказала мне, што і ў новых сельскіх магазінах раёна з малой механізацыяй не ўсё вырашана.

...Магазін у Данилавічах патрабуе капітальнага рамонту. Добра было б, каб будаўнікі не толькі аднавілі столь, пафарбавалі сцены і падлогу, але і зрабілі максімум зручнасцей для прадаўцоў. І не толькі ў Данилавічах.

С. КУЛІНКОВІЧ

ПІСЬМО З ВАЙНЫ

Ужо некалькі гадоў я ўзначальваю клуб «Пошук» у Ясенскай сярэдняй школе Асіповіцкага раёна. Камсамольцы і піянеры нашай школы за гэты час ўстанавілі імёны больш як 200 загінуўшых воінаў і адшукалі амаль усіх іх родзічаў. Дзесяткі рукапісных фотаальбомаў пра гераічнае мінулае стварылі дзеці. І я лічу, што няма больш магутага сродку выхавання ў нашых школьнікаў і моладзі пачуцця любові да Радзімы, пачуцця абавязку, інтэрнацыяналізму, чым выхаванне на гераічным мінулым народа.

«Прапаў без вестак». Колькі лістоў з такімі словамі атрымалі калісьці бацькі, жонкі, дзеці. І сёння жыве ў іх сэрцы надзея: «А можа вернецца, можа пастукае ў дзверы?».

Мы атрымалі хвалюючае пісьмо ад жонкі аднаго афіцэра, які загінуў у пачатку вайны ў нас у Беларусі:

— Для мяне з дарослай ужо дачкой вайна ніколі не скончыцца, і мы да смерці будзем чакаць свайго дарагога і любімага мужа і бацьку з вайны.

«Прапаў без вестак...» Значыць, больш нічога не скажа нам, жывым? Гэта не так. Я ўпэўнены: можна знайсці тое месца, дзе пралёг апошні шлях салдата, можна даведацца пра таямніцы безыменных магіл. Чалавек не знікае з жыцця бяследна.

Вось адзін з такіх пошукаў.

У мінулым годзе ў Бабруйскі райваенкамат звярнулася сястра загінуўшага лётчыка. Яна прасіла паведаміць, дзе пахаваны яе брат. З архіва Міністэрства абароны СССР жанчыне паведамілі, што яе брат, старшы лётчык-назіральнік 213-га скараснога бамбардзіровачнага авіяпалка лейтэнант Павел Аляксеевіч Логвін, 1918 года нараджэння, загінуў 30 чэрвеня 1941 года ў Беларусі. Гурткоўцы клуба «Пошук» ўстанавілі, што пахаваны лётчык між вёскамі Барбарова і Татаркавічы на мяжы Асіповіцкага і Бабруйскага раёнаў. Мы напісалі сястры лётчыка Вользе Глуш-

ковай, і яна падрабязна расказала пра жыццё свайго брата, выслала яго фотакартку і апошняе пісьмо жонцы.

Нельга без хвалявання чытаць гэтае апошняе пісьмо Паўла Аляксеевіча Логвіна, якое ён пісаў за тры дні да гібелі. Кожны радок прасякнуты палымінымі патрыятызмам, адданасцю Айчыне. Вось змест пісьма:

«27 чэрвеня 1941 года, г. Смаленск.

Добры дзень, мілая Ніначка. Вось і Смаленск. Сёння раніцай прыбыў сюды. Не ведаю, калі пакіну яго... Учора ўсяго два разы быў у гасцях у Гітлера. Пакуль усё ў парадку. Я табе паслаў адно пісьмо. Не ведаю, ці атрымала. Мілая, вельмі хочацца бачыць цябе. Можна як выпадкова ўбачу, калі буду тут некалькі дзён. Ва ўсякім выпадку і тое добра, што я аб сабе вестачку падаў з твайго роднага горада.

Вось што значыць вайна. Куля, бомба—лепшы сродак агітацыі. Я зараз у такім стане, што калі б далі магчымасць, паляцеў бы на рэйхстаг... і самому Гітлеру знёс бы галаву 5000-кілаграмавай бомбай.

Я ўжо шмат месц змяніў. Ведаеш, а не так боязна пад кулямі, як здавалася. Ды і зенітка не палохае. Шкада, што ты застанешся адна, а сябе ніколі не шкада. Дарэчы, пра гэта яшчэ рана. Я табе абяцаў жыць доўга.

А калі загіну, тады ты майму сыну раскажаш, калі будзе ў нас сын, што значыць вайна. Навучыш яго любіць цябе, нашу любімую Айчыну і любіць сваю справу да канца свайго жыцця...»

Юныя следыпыты, працягваючы пошук, ўстанавілі, што ў адным баі з Паўлам Логвіным загінуў і лётчык таго ж палка старшы лейтэнант Мікалай Ціханавіч Нядолін, ураджэнец Растова-на-Доне. Нарэшце, мы змаглі адказаць той жанчыне, якая пісала нам хвалюючае пісьмо і прасіла дапамагчы адшукаць месца гібелі мужа. Жонкай М. Ц. Нядоліна была менавіта яна—Марыя Пятроўна Нядоліна. Зараз са свайго дачкой Лідай яна жыве ў Ленінградскай вобласці.

Б. МУРАУСКИ,
настаўнік

ПАЧАТАК БІЯГРАФІІ

Не спадабаўся Стасі Паўловіч ткацкі цэх. Вясковая дзяўчынка, якая прывыкла да прастораў палёў ды нягучных галасоў лесу, бездапаможнай і разгубленай адчула сябе тут, сярод усё запаўняючага шуму станкоў. Дзесьці прамільгнуў жалё, што паслухала сябровак — паступіла вучыцца ў ГПТВ на ткачыку.

— Што, Стася, разгубілася? — заўважыўшы збянтэжанае дзяўчыну, звярнулася да яе майстар вытворчага навучання Ніна Кірылаўна Рабая. — Станкі толькі няўмелым страшнымі здаюцца. Ты паглядзі, якая прыгожая тканіна з іх сыходзіць...

Словы Ніны Кірылаўны супакоілі дзяўчыну. Ды і мацярынскую навуку аб тым, што пры старанні ды жаданні ўменне абавязкова з'явіцца, яна добра засвоіла. Адступіць ад выбранага шляху было сорамна. І Стася, тады яшчэ вучаніца прафесійна-тэхнічнага вучылішча № 11 пры Мінскім камвольным камбінаце, паступова авалодвала прафесіяй. У гады вучобы і з першых дзён працы на камбінаце ёй шанцавала на добрых і мудрых настаўнікаў. Інструктары вытворчага навучання Еўдакія Аляксандраўна Каласоўская, Лідзія Міхайлаўна Чабаненка, вопытная ткачыха ветэран прадпрыемства Ніна Васільеўна Смычок — іх было шмат, чулых, спагадлівых людзей, якія шчодро дзяліліся са Стасяй ведамі. З іх дапамогай пакарыўся ёй спачатку адзін станок, пазней — пяць, а цяпер і сем паслухмяных. І чым глыбей спасцігае дзяўчына сваю прафесію, тым больш яна падабаецца ёй. А да шуму прывыкла, часам нават не заўважае яго...

На Усесаюзным конкурсе рабочага майстэрства Міністэрства лёгкай прамысловасці СССР малады камуніст, член камсамольскага бюро змены Станіслава Паўловіч была названа лепшай ткачыхай краіны.

На здымку: Станіслава Паўловіч.

Фота І. Змітровіча (БЕЛТА)

«Дарагая рэдакцыя! Я не раз бралася пісаць вам, але назаўтра ўсё рвала. Пісьмы атрымліваліся вельмі вялікія, хацелася ўсё напісаць, але здавалася, што ўсё не так, як трэба... Мне хацелася зрабіць у жыцці вельмі многае, хацелася быць заўсёды наперадзе, каб у нас на заводзе ўсё было лепей, як дзе, каб абсталяванне працавала бездакорна, каб людзі былі задаволены. А мне казалі, што і так добра, што на іншых заводах не лепш.

Пасля кожнага выступлення на нарадзе мне заўсёды выносілі спагнанне за нейкую дробязь, зусім не за тое, пра што пісалася ў загадзе. Колькі я ні скардзілася, заўсёды аназвалася вінаватай, ніхто не хацеў разбірацца. Цяпер мне адбілі ўвесь настрой...»

(З пісьма Зіны Пароль, майстра Слонімскага льнозавода).

Ё СЦЬ горад, у горадзе завод, на заводзе чалавек, які кліча на дапамогу. І рэдакцыйная машына з брэскага шасэ робіць правы паварот на Слонім. Толькі што мчаліся па шырокай, ажыўленай магістралі, і думкі мае былі рашучыя, энергічныя: прыеду, разбяруся, памагу!

А за паваротам наступіла цішыня. Старая, вузкая дарога пад зялёнымі шатамі дрэў і цішыня. Горад сустрэў гэткай жа амаль патрыярхальнай цішынёю ўскраінных вуліц. І завод таксама. Ледзь не да цэхаў падступае лес. На двары егіпецкімі пірамідамі ўзвышаюцца вялізныя сцёрты лёну, і некалькі жанчын пераносяць яго з аднаго месца ў іншае, разгружаюць машыны, а некалькі мужчын, перакідаючыся жартамі, чакаюць, пакуль яны гэтую работу закончаць.

Невялікі завод. Яго нельга параўнаць з аграмаднымі камбінатамі-гігантамі, у якіх свой стыль жыцця, свае законы, прадыхтаваныя тэхнічным прагрэсам нашых дзён. Але цішыня і гэтыя першыя прыкметы не надта высокага тэхнічнага ўзроўню працы — жанчыны пераносілі лён рукамі — чамусьці крыху знізілі настрой і ўпэўненасць.

...Не ўчора і не сёння пачаўся канфлікт паміж майстрам завода і дырэктарам. Не я першая прыехала ў Слонім. Былі тут вопытныя, кампетэнтныя работнікі рэспубліканскага ўпраўлення па пярвічнай апрацоўцы лёну. Завод план выконвае, і асаблівых прэтэнзій да яго няма, усё ж астатняе не вельмі хвалюе работнікаў упраўлення: мясцовыя, маўляў, страсці, дробязі. Канфлікт паміж дырэктарам і майстрам разбіраўся летась і ў сценах самога ўпраўлення. Раённыя таварышы таксама, здаецца, цікавіліся, спрабавалі ўмяшацца. Вывад, бадай што, аднадушны. Не ў карысць Зіны Пароль.

Часам асцярожны, часам рэзкі:

— Пляткарка. Піша, скардзіцца... Характар такі!

І ўсё. Катэгарычна, па-мужчынску, без «адценняў».

А вось я прыехала сюды, загадзя гатовая абараніць гэтую жанчыну. Чаму? Пакуль што не магу разабрацца. Паверыла шчырасці яе пісем. Паверыла свайму жыццёваму вопыту і інтуіцыі: не будзе чалавек так гарача і настойліва дабівацца паляпшэння спраў на сваім заводзе, у цэху, калі чалавек гэты абыякавы, несумлены, непрыгожы душою. І яшчэ зачэпілі маю душу словы з яе пісьма: «Я хацела многае ў жыцці зрабіць». Не ведаю, хто як, а я веру людзям, якія гавораць: «Хацела зрабіць», але не «мець» многае ў жыцці». Веру такім людзям і ўсё. Таксама катэгарычна, без «адценняў». Нават калі гэтыя людзі часам і памыляюцца, спатыкаюцца на жыццёвых скрываханнях...

Быў канец рабочага дня. У канторы, як улетку ў праўленні калгаса, было пуста і ціха. Толькі ў сваім кабінёце чакаў мяне ўсхваляваны дырэктар завода Валянцін Васільевіч Бушуеў. Кому прыемна, калі вось так пішуць, а потым нехта прыязджае, правярае...

— Зноў напісала?

— Зноў...

— Калі ўжо гэта скончыцца? Хвіліну-другую маўчым.

— Скажыце, Валянцін Васільевіч, вы таксама лічыце, што Зіна Пароль — пляткарка?

Момант назад я яшчэ не ведала, што перамога ў душы гэтага чалавека, былога партызана, пра якога паспела пачуць у раёне нямала добрых слоў. Што перамога? Дырэктарскі гонар? Жаданне свавацца ад непрыемнасцей ці...

— Не, яна не пляткарка. Не магу гэтага сказаць. Пытанні, якія яна ўзняла, увогуле справядлівыя, але...

Але не галоўныя яны сёння, даводзіць дырэктар. Гэта

ДЫРЭКТАР, МА

ўсё дробязі, якія стаяць вод-
даль ад яго, дырэктаравай,
кардынальнай лініі. Яго лінія
адзіная — план, план і толькі
план! Ён на вытворчай нарадзе
пачынае размову пра адно, а
Пароль — пра іншае. Ён пра
план — яна пра вентыляцыю.
Не зусім добрая вентыляцыя ў
цэху. Ён і сам гэта ведае: «Зро-
бім пазней...». А ёй — падавай
сёння! Ды як счэпіцца з галоў-
ным інжынерам: «Чаму рамонт
ідзе не так, як трэба? Чаму ма-
шына працуе дрэнна?»

— Справядліва крытыкуе ін-
жынера?

— Справядліва. Але ж я ў той
дзень іншыя задачы ставіў пе-
рад калектывам. Не ўмее сабе
трымаць, занадта гарачыцца...

— Можна ў чалавека душа ба-
ліць за справу?

— А ў мяне што, не баліць?

Дырэктар гаварыў доўга, ус-
помніў даўнія і свежыя, вялікія
і невялікія «грахі» Зіны Па-
роль. І я зноў пераключаю
размову на тое, дзеля чаго,
уласна кажучы, і прыехала сю-
ды з пісьмамі Зіны ў руках.

— У імя чаго «ваюе» чала-
век? Не дзеля ўласнай карысці,
а ў імя справы?.. Так, Валянцін
Васільевіч?

— Так. Але... — І зноў хвалі
слухных і не вельмі слухных,
сабраных амаль за два дзесят-
кі гадоў сумеснай працы, ды-
рэктарскіх «але».

На грабяні адной з такіх
«хваль» у кабінет увайшла Зи-
на Пароль. Не ўвайшла, уляце-
ла імкліва і хутка. У кароткай
рабочай куртцы, вогненныя ва-
ласы, тонкія, моцна сцятыя
вусны. Уся яе постаць выразна
гаварыла: «Вось я! Такая, як
ёсць. Я яшчэ не здалася!» І
толькі нервова сціснутыя вусны
выдавалі горыч шматлікіх па-
ражэнняў. А што барацьба бы-
ла, ёсць і няма ёй канца — гэ-
та я бачу на свае вочы.

Размова ідзе па новаму кру-
гу. Спачатку спакойна, больш-
менш ветліва, толькі зрэдку пе-
расыпаецца ўзаемнымі папро-
камі: «А вы...», «А вы...». По-
тым тэмпература рэзка пад-
скачвае, дырэктар успомніў
яшчэ адну правіннасць Зіны,
яны абодва забыліся аб пры-
сутнасці «чужых», і пачалося...
Дырэктар крычаў, майстар як
магла адбівалася і таксама
крычала, але дырэктар зрэшты
ўзяў верх. Усе замаўчалі, і
толькі ён гаварыў, гаварыў,
упэўнены ў тым, што найлепшы
аргумент у спрэчках — павыша-
ны голас. І — абразы. Гэта так-
сама можа дазволіць сабе ды-
рэктар. Нядаўна, на вытворчай
нарадзе...

— Не вытрывай, пагарачыў-
ся, — апусціўшы вочы, як школь-
нік, прызнаецца сам.

Усім робіцца няёмка і хоча-
ца хутчэй закончыць гэтую
размову.

— Мне трэба заступаць на
змену. Прыходзьце да нас на
завод, — павярнулася ў мой бок
Зіна і гэтак жа імкліва, як
увайшла, выйшла з кабінета.

Вось і завод. Ідзем з Зінай
па цэху, гляджу на яе і ду-
маю: як жа непазнавальна мо-
жа змяніцца чалавек за нейкія
паўгадзіны! Куды падзеліся на-
сцярожанасць і гэтыя падцятыя
вусны! Нават валасы ўжо не
палыхаюць тым ваяўнічым по-
лымем, а мякка і прыгожа све-
цяцца золатам ранняй восені.
Ідзе руплівая гаспадыня, ідзе
чалавек, адказы за справы ў
цэху, зацікаўлены жыццём
свайго цэха, завода і з горыч-
чу, крыўдай на чужую абыха-
васць паўтарае, пэўна, каторы
ўжо раз:

— Вось тая машына, пра
якую я казала. Дрэнна працуе.
Колькі ні б'емся, нічога не вы-
ходзіць. Толькі адрамантуюць —
і зноў... Галоўнаму інжынеру,
здаецца, няма да гэтага ніякай
справы. Вось тамбур. Гляньце,
як цёмна. А тут жа працаваць
трэба! А вентыляцыя? Адчувае-
це, як цяжка дыхаць? А праца-
ваць? Апошнім часам стала
крыху лепей, але ўсё яшчэ не
так, як трэба... А вось шуфлікі,
з якой цяжкасцю я іх здабыва-
ла! Раней жанчыны смецце ру-
камі зграбалі. Хіба гэта пара-
дак?

Мы працягваем знаёмства з
цэхам, побач ідзе сакратар
партыйнай арганізацыі завода,
нядаўні Зінін калега, былы
майстар цэха Мікалай Сцяпа-
навіч Зязюлін. У кабінете ды-
рэктара ён больш маўчаў, тры-
маўся «залатой сярэдзінкай». А
тут зноў апанавалі былыя кло-
паты і турботы майстра. Неспа-
дзявана ён сказаў:

— Галоўны інжынер у нас
сапраўды чалавек даволі абыха-
кавы. Што праўда, тое праўда.

А дырэктар, — мог бы пра-
доўжыць сакратар, калі б ра-
шыўся на гэта, — не вельмі па-
трабавальна ставіцца да галоў-
нага інжынера. Хоча цішыні,
спакою? Стаміўся за доўгія га-
ды работы ці згубіў адчуванне
рытму сучаснага жыцця, новых
тэхнічных патрабаванняў у на-
шай прамысловасці? План —
галоўнае. Гэта так. Але якой
цаной, якімі сродкамі? Нездар-
ма Зіна Пароль «узрывае» ці-
шыню. Нездарма і не па «дро-

бязях», як спрабуе даказаць
дырэктар. Ад такіх «дробязей»
залежаць і план, і настрой лю-
дзей, і іх здароўе.

Сакратар партыйнай аргани-
зацыі завода абяцае сур'ёзна
разабрацца з усімі гэтымі
справамі, падтрымаць Зіну Па-
роль.

— І дырэктара на партый-
ным бюро абавяжам папрасіць
у Зіны прабаўнення за грубасць
і знявагу, — у заключэнне на-
шай размовы паабяцаў ён.

На гэтым можна было б па-
ставіць кропку. Толькі ёсць да
дырэктара Слонімскага льноза-
вода яшчэ адна размова, раз-
мова ад імя жаночага часопіса.
Скажыце, Валянцін Васільевіч,
у вас ёсць дзеці? І ваша жонка
таксама працуе, хоць і не на
заводзе? А ці памятаеце вы
тыя дні, калі вашы дзеці бы-
лі зусім маленькія? Калі яны
прачыналіся ўначы і доўга
плакалі, і ваша жонка хадзіла і
хадзіла па пакоі, а раніцой па-
вінна была, справіўшы ўсе хат-
нія клопаты, бегчы на працу. А
калі дзеці хварэлі — колькі бы-
ло трывогі ў вашым доме і ў
вас у самога, у мужчыны, так-
сама, пэўна, валілася праца з
рук.

А цяпер вернемся на завод.
Ва ўпраўленні да вас не маюць
прэтэнзіі, завод, паўтараю, вы-
конвае план. А хто працуе ля
машын, хто завіхаецца на два-
ры, сыравінных складах? Хто
апрацоўвае і доўгае і кароткае
валакно, гэтае золата нашай
рэспублікі — лён, які робіцца
потым адзеннем, бялізнай і зо-
латам у літаральным сэнсе
слова?

Жанчыны. Жанчыны сталых
гадоў, маладыя, зусім мала-
дзенькія. І ў кожнай з іх дзеці.
Грудныя, школьнікі. І ўсе па-
трабуюць бясконцых мацярын-
скіх клопатаў.

Ну а вы, Валянцін Васільевіч,
дырэктар завода, чалавек, яко-
га ўвогуле ніхто не лічыць зу-
сім халодным і чэрствым, ад-
кажыце, паклаўшы руку на сэр-
ца: чым вы дапамагаеце жан-
чынам вашага завода ў паляг-
чэнні іх бытавых клопатаў, у
выхаванні дзяцей? Давайце
ўспомнім, калі і чаму сапсавалі-
ліся вашы ўзаемаадносіны з
Зінай Пароль, адным з лепшых
майстроў змены, як аб'ектыўна
лічыце вы самі.

Было гэта так. Зіна, у той
час маці дваіх маленечкіх дзя-
цей, аднойчы ў начную змену
задрамала ў сваёй бакавушцы.
Які шум вы ўзнялі тады, як
зневажаці яе ў прысутнасці ра-
бочых! А аднойчы, таксама
ноччу, яна пайшла дадому кар-
міць дзіця, і работніцы, баючы-
ся вашага дырэктарскага гневу,
сказалі, што яна недзе тут, не-
падалёку. А вы заўважылі на
сцэцы сляды, вызначылі, што

гэта яе сляды, паглядзелі, ку-
ды і адкуль яны вядуць, і
зноў шум, знявагі, абразы...

Што гэта? Патрабавальнасць
ці адсутнасць такту і элемен-
тарнай чалавечай спагадлівасці?
Ці ведалі вы, як ёй было цяж-
ка ў тыя гады працаваць на
начной змене? Але яна не ад-
маўлялася, хаця і магла гэта
зрабіць па закону, яна разуме-
ла: вытворчасць патрабуе... А
вы?

Гэта быў не проста пачатак
канфлікту з Зінай Пароль. Гэта
было нешта больш сур'ёзнае,
тое, што адрэзалі вас ад асно-
вы асноў вашага калектыву, ад
работніц-жанчын. Вось кароткія
інтэрв'ю з жанчынамі завода.

— У мяне даўно хварэе дзі-
ця. Прыходжу да дырэктара
пагаварыць, параіцца, а ён у
адказ: «Якая мне справа да
твайго дзіцяці?» — гаворыць ад-
на жанчына.

— Пятнаццаць гадоў працую
на заводзе. У мяне трое дзя-
цей, муж памёр, але я не здаю-
ся, нават тэхнікум завочна за-
канчаю. Трэба было ехаць на
сесію. Прышла да дырэктара.
«Шукай сама сабе замену», —
адказвае ён.

— Мы працуем на сыравін-
ным складзе, цягнем лён рука-
мі і ў дождж, і ў слоту. На
многіх заводах усё гэта механі-
завана. А ў нас... Нават пра-
сушыцца няма дзе, — заяўляе
група жанчын.

Я яшчэ не пра ўсё тут сказа-
ла, Валянцін Васільевіч. Ёсць і
яшчэ крыўды. І пастаянна зам-
кнёны пакой гігіены жанчын. І
нежаданне пацікавіцца, чаму
так часта хварэюць дзеці ў я-
слях, і многае, многае іншае.
Вы можаце сказаць: «Гэта спра-
вы не мае, гэта клопат заўко-
ма». Правільна. І няхай стар-
шыня заўкома, дарэчы, жанчы-
на, прымае гэтыя папрокі цэл-
кам і ў свой адрас. Але стыль
жыцця калектыву, тая атмасфе-
ра, якая спалучае патрабаваль-
насць з чалавечнасцю і пра-
якую, памятаеце, спецыяльна
гаварылася на XXIV з'ездзе
КПСС, павінны зыходзіць у пер-
шую чаргу ад вас, дырэктара.

Мне расказвалі ва ўпраўлен-
ні, што на нашых заводах пры-
вічнай апрацоўкі лёну многае
змянілася ў апошнія гады, мно-
гае змяніцца. Умовы працы
людзей з кожным днём стано-
вляцца лепшымі. Але клапаціц-
ца, непакоіцца, праўляць, на-
рэшце, паваротлівасць, каб
аўтаматызацыя і механізацыя
поўнасю выцяснілі ручную
жаночую працу, — гэта ваш абавязак, таварыш дырэктар.

А гэтага на Слоніmsкім іль-
нозаводзе нестae. Адсюль і
крыўды. Крыўды Зіны Пароль
і многіх іншых.

А. УЛАДЗІМІРАВА

Тут так хораша!

МІЖ СОЖАМ І ДНЯПРОМ

12

Т Ой, хто бачыў Гомель у яблыневай, бэзавай ці каштанавай квецені, хто прыходзіў на высокі бераг Сожа ў час ледаходу, хто блукаў па цяністых алеях старога парку або рассякаў рачныя хвалі ўплаў ці на быстраходным кацеры, хто ўглядаўся ў гарадскія ваколіцы з вышыні саракаметровай вежы або разам з усімі спяшаўся на пляж і ў захапленні спыняў крок на перакідным мастку, што павіс над ракой,— той зразумее, чаму так сумуюць па ўсім гэтым былыя гамяльчане.

А калі б вы яшчэ пасядзелі дзе-небудзь у прыбярэжных вербалозах з вудаю, паблукалі ў прыгарадным лесе з поўным кошыкам грыбоў ці ягад або проста ўдыхнулі духмяны пах лугавых кветак за Якубоўкаю ці пад Валатавой, тады, магчыма, і самі спазналі б тую ж тугу па гэтых аздобленых прыродай мясцінах. Нядзіўна, што многія леныградцы, масквічы, мурманчане, нават сібіракі ўсё часцей едуць у Гомель і з асападай праводзяць свае водпускі ў яго зонах адпачынку. У гарвыканкоме падлічылі, што тут адпачывае кожны год тысяч 30—40 «чужога» насельніцтва.

У Чонках, напрыклад, даволі вялікія пляцоўкі ўстаўлены зараз машынамі і палаткамі. Людзі прыехалі сем'ямі. І зараз адны здымаюць дачы і пакоі ў жыхароў Навабеліцы і Чонак, другія з задавальненнем табарацца ў сасновым лесе па-над Сожам. Кожную суботу, а то яшчэ і ў пятніцу пасля работы садзяцца на матацыклы, на ўласныя аўтамабілі або маторныя лодкі і многія гамяльчане. Таксама бяруць кірунак хто да Дняпра, хто на Іпуць, хто на Белы Бераг, хто ў Клёнкі або ў Чонкі.

У суботу і нядзелю з самай раніцы, вядома, будзе арганізавана перавозка людзей у прыгарадныя зоны адпачынку. Дзесяць маршрутных аўтобусаў дадаткова пойдучь на Чонкі. Рачны транспарт — кацеры і спецыяльна абсталяваныя баржы — будзе бесперабойна курсіраваць да Клёнак. Значна больш тралейбусаў пойдзе па навабеліцкаму маршруту да канечнага прыпынку — да самага лесу. Але ўціснучца ў іх усё роўна цяжка.

Мусіць, таму многія і не спыняюцца на аўтобусных ці тралейбусных прыпынках, а накіроўваюцца да пешаходнага моста цераз Сож і прама — на гарадскі пляж. Кажуць, што туды выходзіць кожны выхадны да 70—80 тысяч гамяльчан. А паспрабуй падлічыць, колькі іх адпачывае ў цяністым парку над ракой, які так вабіць да сябе людзей, асабліва пажылых.

Але ўсё гэта, як кажуць, самадзейны адпачынак гараджан. У Гомелі ім даўно ўжо не абмяжоўваюцца. Кіраўнікі фабрыкі «Палесдрук» некалі першымі ў горадзе распачалі будаваць невялічкі прафілакторый для сваіх рабочых у Прыбарскім урочышчы. Гэта было гадоў восем ці дзесяць таму назад. Здаецца, тады абсталявалі свой прафілакторый на 25 ложкаў на дрэваапрацоўчым камбінаце. Такі ж прафілакторый адкрыла ў горадзе Гомельскае аддзяленне Беларускай чыгункі. А «Гомсельмаш» падараваў свайму калектыву да 50-годдзя Вялікага Кастрычніка сапраўдны санаторый-прафілакторый на беразе Сожа ў Чонках.

— Між іншым, гэта быў толькі пачатак, — пазначыла намеснік старшыні Гомельскага гарвыканкома Маіна Мацвееўна Малахава. — Да дзевятай пяцігодкі ўжо восем прадпрыемстваў мелі свае прафілакторыі і базы адпачынку. Комплексным планам сацыяльнага развіцця горада ў гэтай пяцігодцы прадугледжана пабудаваць яшчэ 14

У «Залатых плясках».

Калі хочаш быць здаровы...

— Давайце праверым ваша сэрца,— прапануе Людміла Мікалаеўна Новікава рабочаму Паўлу Сцяпанавічу Кляусу.

Дрэваапрацоўшчыні ў сваім прафілакторыі.

прафілакторыяў і баз адпачынку для працоўных калектываў. Перш за ўсё — прафілакторыяў. Лічым, што адпачынак у спалучэнні з лячэннем дае найлепшыя вынікі ў аздараўленні.

Маіна Мацвееўна перагортвае план і расказвае, якія з гэтых баз ужо дзейнічаюць. Мы з Уладзімірам Вяхоткам — нашым фотакарэспандэнтам толькі ўдакладняем адрасы. Нам хочацца хутчэй пабачыць усё самім.

І вось перад вачыма чатырохпавярховы корпус у сасновым бары. Нават не верыцца, што ўсяго ў пятнаццаці мінутах хадзі — вытворчыя цэхі дрэваапрацоўчага аб'яднання. Але гэта так. Пацыенты прафілакторыя якраз ідуць на абед. У сталовай для іх ужо ўсё падрыхтавана. Зараз паабедуюць і зноў — на работу. А пасля змены вернуцца сюды і пойдучь на прыём да ўрачоў, будуць прымаць усялякія працэдуры, пасля вячэры паглядзяць канцэрт мастацкай самадзейнасці, сустрэнуцца з цікавымі людзьмі горада, а то і проста пагуляюць па лесе ды і будуць адпачываць да раніцы, да новага рабочага дня.

Але гэта потым. А цяпер, пакуль яны абедалі, галоўны ўрач Аляксандр Сямёнавіч Клемезь паказаў нам прафілакторый. Новы яго корпус — гэта замест таго барака на 25 ложкаў — разлічаны на сто месц. Кожны паверх мае свой колер. Пад яго падобрана мэбля — прыгожая мэбля ўласнай вытвор-

часці. Пакоі на два чалавекі. Утульныя, добра абсталяваныя. Над балконамі шамацця сосны. Здаецца, толькі яны і парушаюць тут цішыню. Лячэбная база таксама не горшая, чым у якім санаторыі.

— Галоўная наша мэта, — гаворыць Аляксандр Сямёнавіч, — аздараўленне рабочых з хранічнымі захворваннямі і тых, хто звязаны са шкоднымі ўмовамі працы. Усё робім, каб людзі менш хварэлі. За два гады, як пабудаваны гэты корпус, аздараўленне прайшлі ўжо дзве з паловай тысячы рабочых. Здаецца, усе задаволены.

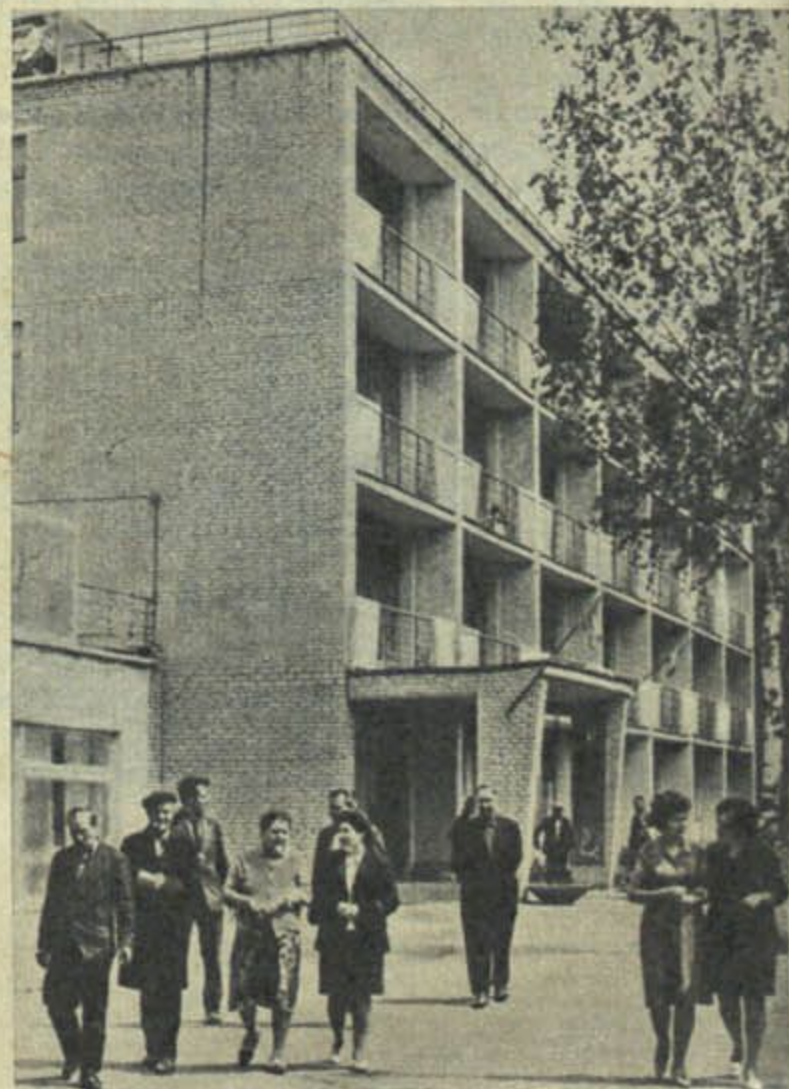
Але спытаем пра гэта лепш у іх саміх. Работніцы фанерна-запалкавага камбіната Вера Іванаўна Канануха і Валянціна Ільінічна Смірнова якраз не спяшаюцца: абедзве яны ў водпуску. Папрасілі пуцёўкі ў свой прафілакторый, бо:

— Тут так хораша. Навошта куды ехаць?

— Што ж яшчэ трэба! За 16 рублёў — 24 дні пануем, — далучылася да іх Настасся Міхайлаўна Сярова, якую тут кожны ведае і воль чаму.

Дваццаць адзін год працуе яна на прадпрыемстве. У водпуск нікуды не ездзіла — усё дзяцей шкадавала, хаця хварэла даўно. І раптам — ногі... У прафілакторый сама прыйсці не магла — прывезлі.

— Ці ж думала я, што тут мяне паставяць на ногі? А вось бачыце — хаджу. Нявестка кажа, што за мной ужо не ўгнацца. А ўсё дзякуючы ўрачам і сёстрам.

Аляксандра Мікалаеўна Дудко і Зінаіда Сяргееўна Каршунова з таго ж камбіната радуецца за Настассю Міхайлаўну, але ўсё ж лічаць, што ў сваім прафілакторыі яны могуць падлячыцца без адрыву ад вытворчасці, а ў водпуск няблага і з'ездзіць куды-небудзь. Таму адразу пасля абеды спяшаюцца на працу...

— Вось і ў нас так, — нібы працягваючы тую ж думку, заўважае ўрач Людміла Мікалаеўна Новікава, з якой мы сустрэліся ў прафілакторыі «Гомсельмаша». Раней людзі часцей ехалі, каб адпачыць, а зараз — усё больш, каб заадно і палячыцца. Прытым стараюцца спалучаць гэта з работай на вытворчасці. Хаця, як распазналі, дык цяпер і ў водпуск едуць у свой санаторый.

Свой санаторый... Ёсць нават гразелячэбніца — ужо два гады як сюды завозяць кукляніцкія гразі з Адэсы. Самыя разнастайныя ванны — няма толькі радонавых. Электралячэнне. Фізіятэрапія. І да ўсяго гэтага — сасновы лес, рака, пляж, лодкі, спартыўны інвентар.

Людміла Мікалаеўна нядаўна прааналізавала, колькі дзён непрацаздольнасці было ў іх пацыентаў да лячэння ў прафілакторыі і пасля яго. І нават сама не паверыла — непрацаздольнасць па многіх захворваннях знізілася на 20—25 працэнтаў. Вось чым вымяраюцца старанні ўрачоў і медыцынскіх сясцёр!

Побач з прафілакторыем ужо ўзведзен шасціпавярховы будынак для пансіяната. У ім будуць адпачываць гомсельмашаўцы з сем'ямі. Крыху ніжэй, ля самага берага, у прыгожым трохпавярховым збудаванні хутка абсталяюць новы лячэбны корпус. А яшчэ тут мараць пра галерэю з зімовым садом, якая звяжа будучы пансіятат з прафілакторыем, пра ўласную парніковую гаспадарку і пра многае іншае. Слухаеш і радуешся, што ўсё гэта — для рабочага чалавека, у імя яго здароўя.

...Назаўтра з раніцы ішоў дождж. А ў нас на мэце — «Залатыя пяскі». Гэта база адпачынку дзесятага будаўнічага трэста, пра якую з такім захапленнем расказвала ўчора Маіна Мацвееўна Малахава. Пакуль ехалі сорак кіламетраў па Чарнігаўскаму шасэ, распагодзілася. Машына павярнула ў Шарпілаўскае ўрочышча, туды-сюды вільнула некалькі разоў і спынілася перад такім жа корпусам, як і гомсельмашаўскі прафілакторый. Крыху воддаль — шэсць дзівосных домікаў на 12 чалавек кожны. Пакойчык на аднаго, двух і трох адпачываючых. З газавай плітой, халадзільнікам — вары сабо варэнне, марынуў грыбы, гатуй юшку. Можна адпачываць усёй сям'ёй. Для тых, хто прыязджае на выхадныя дні, пабудаваны 24 экзатычныя домікі — цэлая вуліца! — тыпу індыйскіх вігвамаў. У запасе ж яшчэ і палаткі.

Словам, толькі адпачывай. Тут табе і рака, і байдаркі, і прагулачны кацер. Але, калі мы ўвайшлі ў пусты галоўны корпус — у

другой палове мая там адпачывалі толькі 16 чалавек, хаця база адпачынку можа адразу прыняць чалавек дзвесце, — не ведалі, захапляцца «Залатымі пяскамі» ці не. Няўжо зараз няма жадаючых адпачываць тут, у гэтым казачным кутку?

— Халаднавата, — няпэўна паціснуў плячыма старшыня пабудкома А. А. Волкаў, хаця батарэі пыхалі цяплом.

Але ці варта было ўкладваць паўтара мільёна рублёў у будаўніцтва базы, каб поўнаасцю выкарыстоўваць яе як дом адпачынку толькі ўлетку — усяго некалькі месяцаў. Не, відаць, невыпадкова ў гарвыканкоме так настойліва раіць будаўнічаму трэсту ператварыць «Залатыя пяскі» ў прафілакторый, які працаваў бы круглы год.

Вельмі хацелася пабываць у прафілакторыях шклозавода і хімізавода, заводаў імя Кірава і сантэхабсталявання, на базе адпачынку кандытарскага камбіната «Спартак» і іншых прадпрыемстваў. І як было не заехаць туды, дзе на дзіва ўсім будзе свой прафілакторый абласны аўтамабільны трэст. Сапраўды на дзіва! За паўтара года сярод прыдняпроўскіх соснаў выраслі шэсць новенькіх двухпавярховых карпусоў. Ідзем ад аднаго да другога, упэўненыя, што яшчэ нікога няма: па ўсяму відаць — заканчваюць апошнія работы перад наваселлем.

— Не, на наваселле вы крыху спазніліся, — усміхаецца Мікалай Васільевіч Мельнікаў, галоўны ўрач. — Першы заезд быў яшчэ ў красавіку. Тым часам сёе-тое і завяршаем.

Калі даведваешся, колькі сіл уклаў Мікалай Васільевіч у гэтае «сёе-тое», колькі адных саджанцаў перавёз ён на сваім «Запарожцы» з ручным кіраваннем, разумееш, чаму доктар з такім замілаваннем паказвае бэзавую і шыпшынавую алеі, ружы на газонах, пальмы ў холах. А найперш, вядома, водалячэбніцу, фізіятэрапеўтычны і зубны кабінеты, абсталяваныя па апошняму слову сучаснай медыцынскай тэхнікі, сталовую, клуб, бібліятэку. У прафілакторыі — яго пабудавалі на кааператыўных асновах аўтагаспадаркі трэста — могуць адпачываць адразу 300 чалавек. Летам тут — і піянерскі лагер.

— Хочам пабудаваць асобны лячэбны корпус з гразелячэбніцай, з зімовым басейнам, з фінскай лазняй, душаваймі, — працягвае Мікалай Васільевіч. — Марым і пра падсобную гаспадарку, і пра свой сад, і пра цяпліцу...

Але гэта потым, а цяпер ён збочвае да Дняпра. Там ужо расчышчаюць бераг, намываюць пляж, хутка распачнуць будаваць лодачную станцыю. Каб мы прыехалі праз месяц, запэўняе доктар, усё б гэта ўжо ўбачылі.

Мы ж не шкадуем, што паспяхаліся. Крышку нават зайздросцім тым працаўнікам, пра чыё здароўе так клапацяцца ў кожным прафілакторыі, што між Сожам і Дняпром.

А. ЗАХАРЭНКА

Мікалай Васільевіч Мельнікаў са сваімі памочнікамі.

Апошнія прыгатаванні ў новым прафілакторыі.

Музыка і песні гучаць над Дняпром. Гэта аўтатрансартнікі прыехалі з канцэртам да сваіх адпачываючых.

Нядрэнная будзе юшка ў будаўнікоў.

Фота У. Вяхоткі, Ф. Хадзякова, Я. Чубанава.

НІХТО не ведаў, што яна прыедзе, і ніхто яе не сустракаў. Яна выйшла з вагона цягніка Масква — Мінск, прайшла перон і апынулася на прывакзальнай плошчы.

Была раніца. Горад прачнуўся. Па плошчы беглі трамваі, аўтобусы, тралейбусы, снавалі таксі. Людзі спяшаліся, людзям не сядзіцца на месцы.

Яна пастаяла, пакуль сэрца стала біцца раўней, і пайшла цераз плошчу ў вароты горада. Іх утваралі два будынкі з высокімі вежамі. Яна ведала дарогу, хоць гэтых будынкаў дваццаць сем гадоў назад яшчэ не было.

Не было вакзала. Не было плошчы. І гэтыя дамы-прыгажуні не стаялі тады паабапал вуліцы. Мінск ляжаў у руінах. Толькі дзе-нідзе ўзвышаліся над імі абгарэлыя каробкі будынкаў. У іх гуляў вецер. Распластаны, прыціснуты да зямлі, але непакораны горад.

Сустрэлася яна з ім упершыню ў ліпені сорок чацвёртага. З горада толькі што выгналі фашыстаў, і партызаны Палескага злучэння ўвайшлі ў Мінск. З імі — Юлька, радыстка падпольнага абкома партыі, штаба злучэння, пасланец Масквы. Яшчэ дыміліся разваліны. Пахла гарэлым. А па гораду ўжо быў кінуты кліч: «Усе на ўзнаўленне Мінска!»

У Юліі Васільеўны Грамадскай і сёння захаваўся кавалак шэрага кардону, на якім адзначаліся гадзіны, адпрацаваныя ёю на ўзнаўленні горада, — трыста гадзін. Вучылася ў партшколе і будавала ўніверсітэт, цягала на паверхі цэглу, раствар, спрабавала весці кладку...

Здаецца, гэта было непадалёк ад вакзала. Падышла бліжэй, прайшла ў вароты ўніверсітэцкага гарадка. Пазнала. Канечне, гэта ён, яе корпус, стаіць супраць скверыка, куды яны, будаўнікі, бегалі абедзе: зжаваць кавалак хлеба і запіць яго квасам...

Пастаяла ля ўваходу. Студэнты спяшаюцца на заняткі, ступаюць па асфальту абцасікі лёгкіх туфлікаў, юнакі галантна прытрымліваюць дзверы, пакуль пройдуць іх сяброўкі. Ніхто не звяртае на яе ўвагі. А яна ўглядаецца ў іх шчаслівыя твары, глядзіць на будынак і думае: «Дзе, у якой сцяне гэтага храма навукі замуравана цагляна, якую паклала я калісьці?»

...Яшчэ дыміліся разваліны, а на Доме ўрада рука савецкага сапёра вывела крэйдзі: «Асцярожна — міны!».

Яна помніць і гэты надпіс, і тых сапёраў, якія дзень і ноч выцягвалі з сутарэнняў будынка тоны мін...

ЮЛЬКА-РАДЫСТКА

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Юлія Васільеўна Грамадская.

І вось ён, Дом урада, стаіць, быццам не шумелі над ім вятры ліхалецця, не грывелі навалніцы, не вылі мяцеліцы...

Юлія Васільеўна ўсміхнулася будынку як старому знаёмаму. Потым павольна пакрочыла па шырокаму праспекту, па новаму гораду, пазнаючы і не пазнаючы яго, шукаючы і не бачачы слядоў мінулага.

Цяпер яна не знайшла б дарогі на той пляц, дзе праходзіў славуці парад партызан. Дзяўчо, яна тады вельмі саромелася, што стаіць на трыбуне, а барадатыя дзядзькі, абавязкова з чырвонай пасачкай на шапцы, крочаць міма трыбуны. Яна хавалася за спіну Івана Дзмітрыевіча Вятрова, свайго камандзіра, камандзіра Палескага злучэння партызан, сакратара падпольнага абкома партыі. Каб яе ніхто не ўбачыў...

Свеціць сонца. Паабапал праспекта зелянеюць ліпы. Тады іх яшчэ не было. Углядаецца ў радасныя твары зусім незнаёмых людзей, у светлыя твары дамоў. Здаецца ёй, што мінулае адышло, забыта. Яго помняць толькі тыя, хто ваяваў, хто перажыў жахі фашысцкай акупацыі, хто бачыў вайну твар у твар.

Плошча Перамогі — у мармуры ўвекавечаны салдаты, партызаны, падпольшчыкі — усе, хто каваў перамогу. Ля помніка вечны агонь і кветкі. Падыходзяць двое: яна — у белым вэлюме, ён — у строгім касцюме. Нахіляюцца і моўчкі кладуць кветкі да Вечнага Агню Памяці. Нешта цяжкае душыць Юліі Васільеўне горла. Не, ніхто не забыты і нішто не забыта, калі ў такі дзень кветкі са свайго букета шчасця ма-

ладзя нясуць тым, хто не вярнуўся...

Дом... лесвіца... кватэра... Адрас яна ведае напам'яць. Рука павольна падымаецца да званка. Цяжкая рука. Вось зараз... Яшчэ хвіліна... Не так проста націснуць званок, які адзавецца ў самой тваёй маладосці.

— Іван Дзмітрыевіч!

— Юлька!

...Яны сядзяць на тахце ў пакоі і гавораць, гавораць. Ён паказвае ёй свае кнігі, паспешліва гартае старонкі, шукае, дзе напісана пра яе. Яна глядзіць не на кнігі, а на яго, і ў гэтым дзядулі сіліцца знайсці рысы таго зухаватага, упэўненага ў сабе прыгожага камандзіра, які віхурай насіўся на кані і якога яна там, у лесе, лічыла сваім бацькам. Сіліцца знайсці. І раптам пытае:

— Іван Дзмітрыевіч, чаму вы мяне не ўзялі ў свой самалёт, калі ляцелі з Масквы ў тыл? Страшна было адной ляцець, адной пакідаць самалёт ноччу...

Іван Дзмітрыевіч глядзіць на яе ўважліва, уздымае.

— Як убачыў цябе, дзяўчо зялёнае, вырашыў: няхай яшчэ колькі дзянькоў пачакае, можа спалохаецца і перадумае. Гэта ж тыл ворага... Табе колькі гадоў было, калі ў школу радыстаў паступала?

— Чэсна?

— Чэсна.

— Пятнаццаць.

— Як жа цябе прынялі? — дзівіцца ён.

— Ашукала. Два гады прыбавіла. Туды ж толькі дабравольцы ішлі. І я дабравольна. А гадоў не хапала...

— Жулька ты, а не Юлька.

Па пакоі бегавы двухгадовая Танька. Забіраецца дзеду на калені, цягне за вушы.

— Дзедзя, ідзем танцаваць.

Ён смяецца. Уключае тэлевізар, знаходзіць музыку.

— Танцуй адна. Куды мне з кіем.

Танька, пачуўшы музыку, забывае, што звала дзеда, і кружыцца па пакоі, махаючы рукамі.

— Хутка ў цябе такая будзе? — паказвае Іван Дзмітрыевіч на ўнучку.

— Маёй Аксане семнаццаць. А Андрэйка яшчэ меншы.

— Значыць, не хутка. Але час бяжыць. Ці даўно ты была Юлька-радыстка, а цяпер інжынер-связіст, выкладчык тэхнікума! У Маскву перабірацца не збіраецца?

— Нам і пад Масквой добра. Прыязджайце на дачу. Аляксей будзе рады пазнаёміцца з вамі.

— А цябе партызаны Юлькай-масквічкай звалі.

— Я ж прыляцела з Масквы...

Самалёт ішоў у тыл да Васіля Іванавіча Казлова, вёз груз. З парашутам за спіною, з рацыяй у рукаву сярэд мяхоў сядзела адна Юлька. Спачатку ўнізе была цемра, толькі гулі матары самалёта. Раптам праз ілюмінатар яна ўбачыла, як ляцяць ланцужкі светлячкоў. Здагалася, у іх страляюць зеніткі. Трасіруючымі. Значыць, пралятаюць лінію фронту, і іх заўважылі фашысты. Ці было страшна? Страшна цяпер, калі ўспамінае. А тады думалася: загіну, дык... няма каму плакаць — сірата.

Потым убачыла, як гараць унізе вёскі, — значыць, ужо тыл ворага. Праз нейкі час заўважыла вогнішчы — хутка скакаць з парашутам. Але самалёт чамусьці толькі зрабіў круг над вогнішчамі і зноў патануў у цемры. Селі ў Маскве. Чаму? Вогнішчы былі раскладзены не так, як дамаўляліся з пілотам.

На наступную ноч — зноў палёт. Зноў усё паўтарылася, як напярэдадні. Толькі Юлька ўвесь час гаварыла сабе: «Усё будзе добра. Усё будзе вельмі добра. Сёння ж дзень нараджэння брата. Я не магу загінуць у такі дзень».

Адчыніліся дзверцы самалёта. Над ёю затрапятаў купал парашута.

Гэта было 23 жніўня 1943 года. Канавод Вятрова дзядзька Сідар з канём ужо чакаў яе. Потым — саракакіламетровы пераход з аднаго партызанскага злучэння ў другое. Ішлі балотамі, перапраўляліся на пароме. Удзень абыходзілі вёскі, стараліся ісці лесам. Загінуў конь. А яны дайшлі.

— Помніце, як вы мяне сустрэлі, Іван Дзмітрыевіч? Сказалі: «Цяпер ідзі спаць, а заўтра, калі сувязі з Масквой не будзе, — адпраўлю назад».

— І адправіў бы. Я так хацеў цябе адправіць.

— А я так старалася, каб не адправілі.

Потым былі баі, у якіх яна ўдзельнічала, і была параненая рука, калі яна тушыла падпалены варожай куляй будан з боепрыпасамі. І было, што Масква не верыла яе паведамленням, адстуканым левай рукою: не той почырк. Была блакада, калі яна цудам выратавала рацыю. І кожны дзень, у любой абстаноўцы — сувязь з Масквой. Усё гэта — партызанскія будні. Побач заўсёды былі сябры-партызаны.

А той палёт уначы праз лінію фронту і скачок уначы ў невядомасць яна не забудзе ніколі.

— Юлька, а ты чаму ордэн свой не надзела? — пытаецца Іван Дзмітрыевіч.

— Я ж не на парад ехала, а каб з вамі сустрэцца.

— Ты хочаш сказаць — сустрэцца з мінулым.

Яны маўчаць. Зноў глядзяць, як танцуе малая.

Праз адчыненыя дзверы балкона ў пакой льецца сонца. Падкрадваецца да малой, яна хоча ўзяць яго ручкай. І не можа.

За акном — сімфонія: пяюць птушкі.

А Юлька думае, што ў Беларусі не проста прайшла частка яе жыцця, апаленага вайною юнацтва. Тут засталася, тут прапісана назаўсёды часцінка яе сэрца.

ТРЫ НАВЕЛЫ

У. БЫЧЭНЯ

Мал. К. Ціхановіча.

На гарышчы

Кніжка, мой першы памятны падарунак за перамогу па шахматах сярод вучняў раёна, усё не знаходзілася. А так хацелася крануць яе рукою, яшчэ раз прачытаць крыху выцвілы надпіс. Першы, каму я тады пахваліўся ім, была мама, самы блізкі мне чалавек. Не, яна не паглядзіла мяне закрубелай ад працы рукою, толькі ціха сказала: «Хай бы лепей справай якой заняўся», а ў вачах яе бліснуў горды агеньчык. Ёй тады проста не было калі адзначыць як след сваю радасць. Нас пяцёра, усе за школьнымі партамі, а яна адна.

— На гарышчы пашукай, там нейкія кніжкі ляжаць, — гаворыць мама.

Па скрыпучай лесвіцы лезу на гарышча. Цёмна. Толькі праз невялікія дзірачкі ў шчытку прабіваюцца сонечныя промні-пражэктары. Вобмацкам паўзу па столі. Пад рукамі — сухі пясок, кавалачкі гліны. Чуцён скрып лесвіцы, матчын голас:

— На вось ліхтарык, пасвяці...

Прамень ліхтарыка мітусліва бегае па гарышчы, выхоплівае з цемры то адну, то другую рэч. Вось гладка адшліфаваны кругляк з двума вялікімі выступамі-кольцамі па краях. Побач з ім іншыя драўляныя штукі з рознымі выступамі і дзірачкамі, вяртэжы, ніткі.

Гэта кросны. Яны давалі нашай сям'і палатно, сукно для адзення, пошцілкі на ложках, палавікі. І ўсё гэта рабілася спрытнымі рукамі маёй мамы. Я засынаў і прычынаўся пад прыглушаны стук кроснаў, свіст чаўнака. А калі трэба было рабіць нешта іншае, маці ўставала з-за кроснаў і хвіліну стаяла, разгінала спіну.

— Навошта яны тут ляжаць? — пытаюся я.

— Хай будуць, яны нікому не замінаюць, есці не просяць, — ціха адказвае мама.

З-за гэтых кроснаў яе выцягнулі паліцаі і немцы. Усё дапытваліся, дзе яе муж — наш бацька, першы камуніст і партызан у вёсцы. Яна маўчала. Што

гаворыць? Вядома дзе, у лесе. Стаяла з суровым тварам. І толькі калі глядзела на печ, дзе ў кучу збіліся ўсе мы і плакалі, з яе вачэй самі сабою цяклі слёзы...

А назаўтра маці, згорбіўшыся, зноў сядзела за кроснамі, і чаўнок спрытна бегаў у яе руках. Толькі ён часцей звычайнага павісаў у паветры, і маці задумлена, трывожна глядзела ў акно.

Прамень ліхтарыка прабегае па пяску і заблытаўся ўверсе ў густым павуцінні. Нага націснула на прасніцу, і тая гучна стукнула па рассохлай дзежцы, у якой некалі расчыняўся хлеб. Адна клёпка ўпала на дно. Маці выняла яе і ціха, акуратна пачала ставіць на месца. Пад промнем ліхтарыка жылы на яе руках нагадвалі карэнні дуба, якімі той моцна трымаецца за зямлю. Для маці гэтай зямлэй была нялёгкая, штодзённая праца. Колькі тысяч кіламетраў нітак напярала яна на прасніцы, гэтых збітых пад прамым вуглом дзвюх дошках! А хіба злічыш пуды хлеба, які яна замясіла васьмь у гэтай дзежцы і спякла? Той самы смачны хлеб, які часта вяртаўся ў матчынай торбе з поля, з луга, як падарунак лісічкі ці зайчыка...

— Вось, мама, трымаеш дзежку. Думаеш, спатрэбіцца яшчэ?

Шурпатыя, вузлаватыя рукі, нібы стаіўшыся, нерухома ляглі на дзежку.

— Ой, не дай бог, сыноч... Але няхай стаіць. На ўсякі выпадак...

На ўсякі выпадак яна не даядала і хавала кавалак хлеба, які потым аддавала нам. На ўсякі выпадак за пяць кіламетраў на руках насіла нас да сельскага ўрача ў сцюжу, дождж нават пры нязначным павышэнні тэмпературы. Адкуль толькі сіла ў яе бралася!

Мы паглядзелі на цяжкія дубовыя вёдры, на якіх, здаецца, яшчэ захавалася цяпло мацярынскіх далоней, невялікія жорны, дрэўка якіх адшліфавалі яе рукі, і злезлі ўніз.

— Ой, сыноч! Зусім жа забыліся. Так і не знайшлі тваю кніжку! — пляснула рукамі мама.

«Кніжку? Якую кніжку?» — адразу ніяк не мог успомніць я.

• ИНФАРМАЦИОННАЯ МАЗАКА • ИНФАРМАЦИОН

НОВЫ БАЛЕТ ЯЎГЕНІЯ ГЛЕБАВА

Беларускі кампазітар Яўгеній Глебаў закончыў працу над новым трохактавым балетам «Тыль Уленшпігель». Лібрэта напісана балетмайстрам Атарам Дадзішкіліні.

Балет увасобіў многія старонкі аднайменнага рамана Шарля дэ Костэра. Гледачы убачаць вандраванні Тыля і Ламе, сустрэчы з гезамі, сцэну ў таверне, бой з іспанцамі, масавыя народныя святы, бедную хаціну вугальшчыка, дзе нарадзіўся галоўны герой, і пышны замак будучага караля Іспаніі.

Кампазітар адшунаў у архівах Масквы

і Мінска каля сарака старадаўніх песень Нідэрландаў і Бельгіі, якія ён перапрацаваў для свайго твора.

ТРЫЛОГІЯ ПРЫСВЕЧАНА ТАНЦАМ

Кнігай «Беларускі народны танец», якая выйшла з друку, мастацтвазнаўца Юлія Чурко закончыла трылогію, прысвечаную харэаграфічнаму мастацтву рэспублікі.

У працу «Беларускі народны танец» увайшло каля двухсот харэаграфічных узораў. Адных толькі танцаў і скокаў яна налічыла 120. Апісаны каля ста карагодаў. Апрача агульнавядомых «Лявоніхі», «Юрачкі», «Мяцеліцы», выяўлены

М. ДАНИЛЕНКА

Маці Вітаўтаса

Поезд толькі зрэдку робіць кароткія прыпынкі. Ён усё імчыць і імчыць праз ноч. За вокнамі адбываюцца назад палі, цёмныя яліны, што часам падступаюць аж да самага чыгуначнага палатна, зырка агні гарадоў.

У вагоне цячэ роўная, як рачная плынь, размова. Жвавая бабулька падпёрла рукой шчаку і расказвае суседцы:

— Але ж, даражэнькая мая. Еду я да Вітаўтаса. Сынам ён мне даводзіцца. Аж за Вільнюс, станцыя там ёсць адна. Пагасцюю трохі, бо слабая стала: хто ведае, калі ўбачымся цяпер.

Суседка бабулі—чырванашчокая мажняя маладзіца—зларадна пытаецца:

— А ён чаго ж да вас не прыедзе, Вітас?

— Гэ, даражэнькая. Працы ў яго столькі—прадыхнуць няма калі. Ён як толькі трохі на ногі падняўся, дык памагаў маім. Добры хлопец, адным словам.

І бабулька расказвае, як у вайну яна падбрала ля сваёй вёскі хлопчука-літоў-

ца. Мусіць, фашысцкі груган з чорнымі крыжамі разбамбіў машыны, на якіх везлі ў тыл дзяцей з дзетдома. Хлопчык не ўмеў гаварыць па-руску; мог толькі вымаўляць сваё імя—Вітаўтас.

— Такой бяды, Віцька,—гаварыла тады цётка Луша.—Дзе двое, там і трэці не будзе лішнім.

Так у той далёкі страшны год пасяліўся ў беларускай сям'і літоўскі хлопчык. Ён быў надзіва паслухмяны і разумны, і Луша любіла яго, як сваіх родных дзяцей.

— Вось пачакай, Віцечка. Прагоняць д'ябла двухногага з нашай зямлі, ты падрасчеш і паедзеш у сваю Літву. А я, старэнькая, буду прыязджаць да цябе...

Пастукаюць колы вагонаў на стыках рэек. За вокнамі адбывае назад літоўская зямля—амаль такія ж пагоркі, як на Міншчыне. Амаль такія пералескі, як на Гомельшчыне, адкуль едзе да сына бабуля Луша.

— Трое дзетак у яго,—расказвае яна.—Старэйшы—хлопчык Ромас. І дзяўчынкі дзве—Зіта і Нерынга. Добрыя дзеткі.

Твар бабулі Лушы праяснеў, разгладзіліся на ім маршчынкі, па-маладому па-

бліскаюць вочы, і яна сама ўся—такая жвавая і вясёлая, што пасажыры-суседзі любуюцца ёю.

Раніцай на станцыі Гайджунай бабулю сустракаў шыракаплечы волат-літовец. Ён асцярожна ўзяў чамадан, нагнуўся і тройчы пацалаваў бабулю ў вусны. А яна змахнула з вачэй слязу і ўлюбёна глядзела на свайго сына Вітаўтаса. Відаць, бачыла перад сабой таго віхрастага худаго Віцьку, што стаяў тады перад ёй з абдзёртымі да крыві нагамі, у бруднай кашулі і запэцканых зямлёй штоніках...

М. ЗАСІНЕЦ

Крынічка

Перш чым трапіць да гэтай крынічкі, я доўга блукаў па лесе. Напіўшыся халоднай, чыстай вады, прысеў адпачыць. Стомленасць прайшла хутка, я ўжо сабраўся ісці, як да крынічкі падышла мая суседка Клава з пяцігадовай дачкой Нінкай.

— Не магу, каб не зайсці да крынічкі,—сказала яна,—хоць і дадому недалёка. Часам і піць не хачу, а ўсё роўна прыгублю бярозавы чарпачок.

Першай напілася дачка, а за ёй ужо і маці. А потым Клава сказала дачцэ:

— Спаласні тварык. Гэта жывая вада. Ад крынічнай вадзіцы дзеткі хутка растуць, сілы набіраюцца. Яна чалавечую душу ачышчае ад усяго непатрэбнага, таму што крынічная вада заўсёды чыстая. Так твая бабуля казала.

Не раз яшчэ пасля сустрэчы з Клавай і яе дачкой я бываў ля гэтай крыніцы і заўсёды думаў пра яе чысціню. Колькі ў яе ўвосень трапляе апалага лісця, іншага смецця, а вада заўсёды свежая, крыштальная. Усё непатрэбнае сплывае па ручайку, што цячэ з крынічкі. І чалавек мае патрэбу ў такой чысціні.

ІНФАРМАЦЫЙНАЯ МАЗАІКА • ІНФАРМАЦЫЙНАЯ МАЗАІКА •

такія танцы, як «Каза», «Падушачка», «Бычок» і многія іншыя.

НЕВЯДОМЫЯ ГРАВЮРЫ СКАРЫНЫ

Невядомыя старонкі творчасці выдатнага беларускага асветніка і першадрукара XVI стагоддзя Францыска Скарыны ўвайшлі ў альбом «Гравюры Францыска Скарыны». У ім упершыню апублікаваны ісцілаграфіі з яго выданняў, выкананыя ў стылі рэнесансу і готыкі.

У альбоме апублікаваны некалькі невядомых гравюр Скарыны, якія з'яўляюцца маленькімі шэдэўрамі мастацтва.

ЗУБЫ ЛЕЧЫЦЬ... ВАДА

Жыхары Полацка лічаць, што цяпер яны будуць радзей сустракацца з зубнымі ўрачамі. Тут упершыню ў Беларусі ўступіла ў дзеянне ўстаноўка для ўзбагачэння вады фторам, які вельмі патрэбны для папярэджання карыёзу зубоў. Яна складаецца з палепшаных крэмнефторыставадародная кіслата—пабочны прадукт Гомельскага хімічнага завода. Працэс узбагачэння ажыццяўляецца аўтаматычна. Аднаго міліграма кіслаты на літр дастаткова, каб зрабіць ваду процікарыёзнай.

ПІШЫЦЕ МАМЕ

Рабочы дзень быў на зыходзе, калі ў дзверы майго службовага кабінета асцярожна пастукалі. Увайшла жанчына. Немалая, худзенькая, з выцвілымі блакітнымі вачамі. Прысела на крачак крэсла і неяк асцярожна, быццам баючыся, што нас пачуюць, папрасіла:

— Вы па камандзіроўках часта ездзіце. Можна надарыцца трапіць у Новалукомль. Адшукайце маю дачку Галю. Кажуць, яна цяпер там. Хаця б вестку якую падала. Хаця б слова. Яна ў мяне кулінарнае вучылішча скончыла. Тры гады, як паехала, і толькі два пісьмы прыслала. З Гродна. У вялікай сталоўцы там працавала, ды нешта не спадабалася...

Адыходзячы, жанчына сказала:

— Але ж вы пра Галю ў часопіс не пішыце, каб не зняславіць дзеўку. Я забягу да вас. Працую недалечка—прыбіральшчыцай у падземным пераходзе на праспекце...

Яна пайшла з надзеяй, што вось памогуць людзі і напіша яе адзіная дачка, а то і прыедзе.

...Чакае маці пісьма. Такі яе лёс—чакаць. Растуць дзеці, выходзяць на свае ўласныя дарогі, што выдуць многіх далёка ад бацькоўскага дому.

Паехала ў горад вучыцца дачка-студэнтка, і маці не спіць начэй, усё думае, думае: «Як яна там, вясковая дзяўчынка, сярод незнаёмых людзей? Як даецца навучка? Дзе харчуецца? Трэба пасылачку сабраць, дамашняга пачастунку паслаць».

Пайшоў у армію сын, і маці чакае—не дачакаецца, калі і з якога краю прыляціць ад яго вестачка. А як прышле сын салдацкае пісьмо ды яшчэ з фотакарткай, будзе маці з гонарам паказваць яе суседкам—вось, маўляў, які мой Ваня,—і змахваць фартухом няпрошаную слязу.

Паехаў дарослы сын з сям'ёй на вялікую новабудоўлю, і зноў чакае маці. Што там у іх? Як? Ці здаровыя самі? Ці не хварэюць унукі? Калі ў водпуск прыедуць?..

Усе мы—дзеці сваіх бацькоў і застаемся для іх дзецьмі ўсё жыццё. Ужо сівізна з'явілася на скронях, пажаніліся і павыходзілі замуж нашы сыны і дачкі, а старэнькая маці, сустракаючы нас ля роднага парога, абдымае і кажа:

— Вось і дзеткі мае прыехалі!..

І, здаецца, нічога ёй больш не трэба, абы ў нас усё было добра, абы мы падавалі часцей пра сябе весткі.

Чакае маці. А мы, яе дзеці? Ці заўсёды ўспамінаем, што даўно не пісалі дадому? Ці не крыўдзім самага роднага чалавека, не ранім яго сэрца маўчаннем? Ці вельмі шчырыя, калі іншы раз апраўдваем сваю няўвагу да бацькоў «службовай занятасцю», «вялікімі клопатамі»?

Жыве, на жаль, яшчэ на зямлі зло. У розных формах. У розных учынках. І самае чорнае—няўвага, раўнадушнасць, а часам і жорсткасць у адносінах да маці.

Кажуць, у некаторых краінах ёсць спецыяльны «дзень пісьма да маці». Не ведаю, добра гэта ці не вельмі. Упэўнена ў іншым: кожны дзень, кожную хвіліну ў нашых сэрцах павінны жыць памяць пра маці і бацьку, клопаты пра іх. Як жылі яны ў сэрцы найвялікшага чалавека планеты, чыё жыццё для нас ва ўсім светлы прыклад,—у сэрцы Уладзіміра Ільіча Леніна. З турмы, са ссылкі, з эміграцыі першую вестку ён пасылаў маці. І калі напярэдадні вялікай рэвалюцыйнай буры вярнуўся ў Расію з-за мяжы, першы шлях яго быў—да маці, да тых могілак, дзе пахавалі яе.

...Я абавязкова пабываю ў Новалукомлі і пастараюся знайсці кандытара Галю, якая больш за год не піша дадому. Каб паглядзець у вочы гэтай дзяўчыны. Можна яны таксама блакітныя, як у маці. Спадзяюся, што ўбачу ў гэтых вачах раскаянне.

М. ОСІПАВА

ПАД МАСКАМ

П. ДУДКОЎСКИ

УСЯ ПРАЎДА

«Даруй мне, мой каханы, і бывай». Памятаеце, гэтымі словамі з пісьма Ліды закончылі мы першую частку запісак. Што ж рабіў «каханы»?

Ён не проста дараваў, а ўсю сваю волю і энергію накіраваў на тое, каб адпомсціць чалавеку, які штурхнуў яго жонку на самагубства. Чалавеку, па віне якога двухмесячны Дзімка застаўся сіратаю, а шчаслівы бацька і муж—няўцешным удаўцом.

«Няўжо няма на свеце справядлівасці?! Няўжо гэты чалавек будзе хадзіць па зямлі, карыстацца павагай і аўтарытэтам у той час, як Ліда, я і мой сын так жорстка пакараны лёсам?»—пісаў ён у лістах, якія дасылаў у розныя інстанцыі. Збіраўся нават звярнуцца за дапамогай да нейкага замежнага Лідзінага родзіча.

Адзін вядомы адвакат неяк павучаў сваіх кліентаў: гаварыце праўду, адну праўду і толькі праўду. Але... не ўсю праўду. Работнікі следчых органаў сваім непакісным дэвізам павінны ўзяць якраз супрацьлеглы прынцып: ведаць усю праўду!

Ці сапраўды вінаваты той, каго назвала ў сваім апошнім пісьме Ліда? Яна канкрэтна ўказала дзень, час, месца іх сустрэчы і тым самым, дарэчы, аказала вялікую паслугу следству. Што рабіў у той дзень С.? Куды хадзіў, ездзіў, з кім быў? А дзень той быў святочны, і не запомніць, як ён прайшоў, людзі не маглi. Высветлілася, што нічога блізкага да таго, пра што напісана ў пісьме, ні ў той дзень, ні наогул па многіх прычынах адбыцца не магло.

Навошта ж спатрэбілася маладой жанчыне так ачарніць самую сябе? Загадка. Ёсць над чым задумацца. Пісьмо ж, безумоўна, напісана яе ўласнай рукой. У графолагаў тут дзвюх думак не магло быць. Але ёсць спецыялісты-графолагі больш шырокага профілю, якія вызначаюць не толькі ўласцівасці почырка, але і стыль пісьма, спосаб выказвання аўтарам на паперы сваіх думак. Выдатным спецыялістам у нашай рэспубліцы зарэкамендавала сябе эксперт-крыміналіст і пісьменніца

Ніна Аляксандраўна Навасёлава. Звярнуліся да яе.

Вывад Ніны Аляксандраўны і яе калег аднадушны: Лідзе Сачык такая манера пісьма неўласціва. Гэта не яе словы, не яе стыль, не яе рытміка мовы, не ёю пабудаваны тут кожны сказ. Пісьмо напісана ў спакойным стане, без памылак і закрэсліванняў, хутчэй за ўсё пад дыктоўку. Пад чыю дыктоўку?

Прад'яўляем экспертам пісьмы многіх людзей, у тым ліку і Уладзіміра Машчука. Тут і няўзброеным вокам было відаць: гэта яго словы, яго і толькі яго патэтыка: «Я кахала цябе як нікога ніколі ў жыцці»... Глядзім пісьмо яго да першай дзяўчыны: «Я кахаў цябе як нікога ніколі ў жыцці». Яшчэ адно пісьмо да артысткі, з якой рэзам быў на гастролях: «Ты была мне такім сябрам, як ніколі ніхто ў жыцці». Пісьмо, напісанае новай «каханай», з якой Машчук збіраўся ажаніцца пасля смерці Ліды: «Я кахаю цябе як нікога ніколі ў жыцці».

Але даволі! Такія вытрымкі можна было б прыводзіць бясконца, калі б гэта не было так агідна. Для нас цяпер бясспрэчным быў факт: пісьмо Ліды напісана пад прымусам ці пад дыктоўку Уладзіміра Машчука.

Следству неабходна было адказаць яшчэ на адно вельмі важнае пытанне. Стварылі камісію з удзелам самых лепшых спецыялістаў судова-медыцынскай экспертызы краіны на чале з акадэмікам Празароўскім. Пытанне, якое следства паставіла перад гэтай камісіяй, было адно: ці магла Лідзія Сачык сама сабе нанесці ўсе тыя раны, ад якіх наступіла смерць? Эксперты з Масквы і Мінска выехалі ў Кутаісі. Следчая справа папоўнілася новым дакументам—чалавек, у якога перарэзана сонная артэрыя, не можа пасля гэтага нанесці сабе ніводнай раны, бо адразу ж страціць прытомнасць.

Яшчэ экспертызы, яшчэ... Біялагічныя, доследныя на месцы здарэння, многія іншыя. Цэлыя горы перапіскі, тамы допытаў сведак. Нарэшце, другі том справы і наш пракурорскі, назіральны том, былі запоўнены да канца. Цяпер можна рабіць пэўныя вывады. Папярэдняе следства закончана.

Заканчэнне. Пачатак у шостым нумары.

КАЙ АХВЯРЫ

ЧАЛАВЕК З БАБАЧКАЙ

Ён толькі што вярнуўся з чарговай гастрольнай паездкі і па выкліку следчага прыехаў з Брэста ў пракуратуру рэспублікі. Тут я і ўбачыў яго ўпершыню. Малады чалавек, крыху больш за трыццаць, з артыстычнай знешнасцю, з чорнай бабачкай замест гальштука. Адчыніў дзверы, ветліва прывітаўся, прадставіўся, папрасіў дазволу сесці.

— Дык вось, Уладзімір Машчук, ваша справа закончана.

— Дзякую. Я заўсёды верыў, што справядлівасць пераможа. Толькі доўга нешта вы разбіраліся, — спакойна, з яўным задавальненнем сказаў ён, усім сваім выглядам падкрэсліваючы: у яго было толькі адзінае жаданне — паказаць усім, што ўяўляе сабой С., чалавек, які даў Ліды да самагубства.

— Сапраўды доўга. Справа не простая, — гэтак жа спакойна адказаў яму следчы Аляксей Вітальевіч Лапшын. Сказаў і падняўся са свайго крэсла. Падняўся і Машчук.

— Што ж тут складанага? Усё ясна. Яна ж сама пра ўсё напісала. У такія моманты, ведаеце, людзі не хлусяць. Яе пісьмо...

— Пра пісьмо ў нас з вамі яшчэ будзе асобная размова. Пасля. А пакуль што пачытайце вось гэта, — і следчы працягнуў яму ліст паперы з гербавай пячаткай.

У тым невялікім, сціпла абстаўленым пакоі, дзе ў нас працуюць следчыя па асабліва важных справах, яны стаялі ля акна, адзін супраць аднаго — Машчук і следчы. Машчук узяў у рукі паперу, хутка прабегаўчыма, потым перачытаў яшчэ раз і, яўна жадаючы выйграць час, прывесці ў парадак усе свае пачуцці, пачаў чытаць зноў. Але твар яго з артыстычна бледнага паступова ператвараўся ў шэры. І ўжо зусім не такім спакойным голасам ён сказаў:

— Гэта памылка. Вы не маеце права. Вы за гэта адкажаце! Я буду скардзіцца!

— Калі ласка, гэта ваша права. А пакуль што...

Аляксей Вітальевіч адчыніў дзверы, выклікаў варту, і чалавек з чорнай бабачкай на шыі, усё яшчэ кідаючы следчаму пагрозы і папрокі, у суправаджэнні міліцыянераў схаваўся за дзвярыма.

...Вы, пэўна, здагадаліся, які дакумент даў прачытаць Уладзіміру Машчуку наш следчы. Гэта была пастанова на арышт. Падпісваць яе давялося мне. Але перш чым зрабіць той кароткі росчырк прамом, перш чым узяць на сябе такую адказнасць, я азнаёміўся не толькі з матэрыяламі папярэдняга следства.

Ёсць у нас, у юрыстаў, такі тэрмін: вызначэнне асобы. Калі на чалавека падае падозрэнне, і асабліва такое, як у даным выпадку, перш-наперш неабходна адказаць на пытанне — якая асоба перад вамі? Што за чалавек, што зрабіў ён у жыцці, якімі пачуццямі кіраваўся? Словам, якое яго маральнае крэда?

Крэда? Можна было б прывесці вытрымку толькі з аднаго пісьма, якое напісаў Машчук сваёй маці і сястры з Кутаісі неўзабаве пасля смерці Ліды. «...Я заблытаўся ў лабірынце жыцця. Не ведаю, дзе цяпер мне жыць, з кім лепш ажаніцца. Адно толькі я ведаю цяпер цвёрда: галоўнае ў жыцці — рабіць грошы». Вось так цынічна, з бессаромным нахабствам вызначыў ён сам сваё крэда. Галоўнае ў жыцці — рабіць грошы! Толькі падумаць! Здаецца, адных гэтых слоў ужо дастаткова, каб убачыць, што за чалавек перад табой. Трэба было год за годам, крок за крокам знішчыць усе парасткі добра і святла, закладзеныя самай прыродай у душу чалавека. Трэба было ісці ад аднаго ўчынка да другога, каб закончыць вось такой філасофіяй. І як працяг яе — злачынства.

Звычайна адказ на пытанне, чаму той або іншы чалавек вырас такім, а не гэтакім, мы пачынаем шукаць у сямейным выхаванні, у той ролі, якую адыгралі бацькі ў станаўленні характару сына ці дачкі. Што можна сказаць у даным выпадку? Усе, хто прысутнічаў на судзе, памятаюць, як увайшла ў залу пасяджэння маці Машчука. Маленькая пажылая жанчына, з таго тыпу некалі забітых галечай і цемрай сялянск Заходняй Беларусі, якіх у наш час ужо зусім амаль не сустрачаш. Ціхая, як мышка, сказала слова і аглядаецца на свайго культурнага, адукаванага сына: ці так яна сказала? Пэўна, гэтак жа ўсё жыццё аглядалася яна і на свайго мужа, які

кажуць людзі, быў чалавекам іншага складу характару. Піў, біў жонку, быў сапраўдным хатнім дэспатам. Пра які тут уплыў на сына можна гаварыць?

Затое сын даволі хутка зразумеў і ацаніў усе правы і магчымасці, якія адкрыліся перад ім дзякуючы нашаму ладу жыцця і чаго некалі была пазбаўлена яго непісьменная маці. «Ці мог раней я, сын небагатых бацькоў, вучыцца музыцы, якую люблю палымяна, усёй душой, без якой не ўяўляю сабе жыцця?» — пісаў ён у сваёй аўтабіяграфіі пры паступленні ў Брэсцкае музычнае вучылішча. Ён хацеў закончыць вучылішча і паступіць у кансерваторыю і быў упэўнены, што ўсё гэта рэальнае, што ўсё даступнае цяпер яму. Чаму ж не? Так яно і сапраўды магло быць. Калі б, памятаючы пра свае правы, гэтак жа навучыўся ён успамінаць і пра свае абавязкі. Абавязкі перад Радзімай, перад грамадствам.

Не! Толькі браць, браць, браць. Ад людзей, ад Радзімы, ад грамадства. І нічога не даваць узамен. Нічога! Служыць у арміі? Няхай гэта робяць іншыя, ён жа не такі, як усе, ён таленавіты, ён любімы чык лёсу. І Машчук робіць сваё першае злачынства: страляе сам сабе ў нагу, спадзеючыся, што здолее абвесці ўсіх. Але не выйшла, атрымаў за самастрэл першую судзімасць...

Не захацела дзяўчына, якая яму спадабалася, выйсці на спатканне. І Машчук хапае нож, наносіць ёй цяжкія раны. Ведай, маўляў, з кім маеш справу.

Ажаніцца? Жыць як большасць людзей, не лётаць з аднаго горада ў другі ў пошуках шчодрых рэстараннах чаявых? Мець жонку, сына, звязаць сябе па руках і нагах? Не, гэта не для яго!

Кінуць жонку, аддаць цешчы грошы, сапсаваць сваю і так ужо доволі падмочаную рэпутацыю? Гэта таксама не для яго. Значна лягчэй, усё абдумаўшы, усё падрыхтаваўшы загадзя, нібы жартам прадыхтаваць Лідзе тое пісьмо. Мы, маўляў, пакажам яго толькі жонцы С., няхай намыліць яму шыю, потым я скажу, што гэта ўсё няпраўда, што ты жывая, што я цябе выратаваў.

А потым, у цішыні ночы, тыдні праз два пасля таго, як пісьмо было напісана, паласнуць Ліды, якая заснула ля каляска маленькага сына, брытваю па шыі. Пасля спакойна прывесці сябе ў парадак і з пісьмом у руках пабегчы будзіць суседзяў. Лягчэй за ўсё... А заадно і адпомсціць чалавеку, таму самому С., свайму былому настаўніку, якому цяпер востра і хваравіта зайздросціў Машчук. Зайздросціў і люта ненавідзеў, бо

як дырэктар музычнай школы, С. вымушан быў неаднаразова накладваць на Машчука адміністрацыйныя спаганні і нават прапанаваў яму звольніцца з работы.

— Скажыце, падсудны, на што вы разлічвалі, калі рабілі злачынства? Былі ўпэўнены, што вам удалася пазбегнуць пакарання? — задаў я, дзяржаўны абвінавачваўца, пытанне Машчуку на судовым працэсе.

— Я ведаў, што пры сучасных метадах навукі магчыма ўсё даказаць, раскрыць любое злачынства. Але я спадзяваўся...

— Спадзяваліся, што здолееце пазбегнуць адказнасці, ашукаць правасуддзе?

— Так, спадзяваўся.

Што ж, дзякуй сучаснай навукі. Але яшчэ большай удзячнасці заслугоўваюць людзі: нашы следчыя, эксперты і тыя, хто аказаў найвялікшую паслугу правасуддзю і каго мы называем сведкамі. Суседзі, знаёмыя, усе тыя сумленныя людзі, якія сваімі праўдзівымі паказаннямі дапамаглі выкрыць і ізаляваць ад грамадства небяспечнага злачынцу.

...Мне застаецца адказаць яшчэ толькі на адно пытанне, якое, магчыма, выклікае гэты артыкул. Навошта, з якой мэтай я раскажам вам гэтую трагічную, зусім нехарактэрную нават для судовай практыкі, не гаворачы ўжо аб нашым жыцці, гісторыю?

Сапраўды, з якой мэтай? Я ведаю, якую цікавасць праяўляюць людзі да складанай і адказнай прафесіі следчых, і хачу падкрэсліць, як нялёгка часам даводзіцца следству высветліць праўду. Справа аб забойстве Ліды Сачык — яскравы прыклад гэтага. І яшчэ адной думкай хачу падзяліцца. Безумоўна, не кожны, хто любіць лёгкае жыццё і прагне мець шмат грошай, не кожны, хто ўяўляе сабе чалавекам, якому дазволена ўсё, абавязкова становіцца злачынцам. Але кожная гэтая рыса характару і асабліва спалучэнне іх — рэч вельмі і вельмі небяспечная. Як іскра ў напоўненым газам пакоі...

Машчук таксама вельмі любіў грошы, любіў лёгкае, бесклапотнае жыццё і ледзь не з палёнак уявіў сябе (не без дапамогі іншых, пэўна) чалавекам асаблівага таленту і лёсу. Тым больш, што за свае папярэдняе ўчынкі ён панёс пакаранне не ў поўнай меры. Вось так і дайшоў да злачынства...

Тут ёсць над чым задумацца. Усім нам, юрыстам, бацькам, грамадскасці.

БУКЕТ ДЛЯ ЦЕШЧЫ

— Я да вас з прычыны аднаго сямейнага канфлікту. Уласна кажучы, не канфлікту, а сітуацыі...

— З кім жа ў вас канфлікт?

— З цешчай. Характар у яе, вядома, не цукар, але справа тут нават не ў ёй і не ў яе характары. Проста ў нейкі момант я стаў ахвярай прагрэсіўнай формы абслугоўвання...

Па знешняму выгляду наведвальніца цяжка было ўстанавіць прычынную залежнасць паміж ахвярай, цешчай і прагрэсам. Тым больш, што пачаў ён расказ здалёку:

— Разумеете, цешча заўсёды была супраць майго шлюбу з яе дачкой. І нам нічога іншага не заставалася, як паставіць цешчу перад фактам. Яна змірылася, але сказала маёй жонцы: запомні, дарагая, твой муж — дзіця, якое даўдзецца няньчыць усё жыццё. Апрача сваёй навукі, ён ні на што не здатны, і дома ты не зможаш даверыць яму нават дробязнай справы. Вось так яна сказала жонцы, і мы з Наташай пятнаццаць гадоў даказваем, як яна памылілася. А Антаніна Паўлаўна, цешча, пры кожным зручным выпадку імкнецца падкрэсліць маю бытавую непрыстасаванасць.

Тры дні назад атрымліваю ад цешчы тэлеграму: сустракайце, еду. У гасці, значыцца. Наташа, мая жонка, у камандзіроўцы. Мы з Аленай спешна кватэру прыбралі, падлогу памылі, купілі торт. Алена кажа: «Ты, тата, таксі заказжы і кветкі для бабулі купі».

Званю ў магазін, дзе прадаюць кветкі, прашу: «Прыміце, калі ласка, заказ. Кветкі мне заўтра спатрэбяцца». А мне ў адказ: «Што вы, таварыш, мы па заказах не працуем». Прыйдзіце, кажуць, і купіце, што вам трэба. Адпрасіўся з работы, прыйшоў у магазін, узяў не тое, што трэба, а хутчэй, што не трэба, што засталася. А засталіся гваздзічкі такія змучаныя, што, глядзячы на іх, толькі аб мінулай маладосці ўспомніш. Да раніцы яны зусім паніклі, як тыя люцікі, пра якія ў песні спяваюць.

Ну, добра. Набіраю ўвечары тэлефонны нумар 26-05-01. Чую — аўтаадказчык уключаўся: «Чакайце, вам адкажуць». Чакаю. Вельмі цікавае ўдасканаленне прыдумалі. Бывала, набярэш нумар і, калі ён заняты, кладзеш трубку на рычаг. Зараз удасканалілі гэтую сістэму: трубку класці нельга і ад тэлефона не адыдзеш. Паслухаў хвілін дваццаць абнадзейвання «вам адкажуць», дачакаўся — адказаці. Таксі, кажу, трэба на пяць гадзін раніцы к поезду з Данецка. А мне ў адказ: «На пяць прыслаць не зможам». Вось так і скончыўся мой кантакт з аўтаматызаваным сервісам.

Як вы разумеете, цешча мая ўвайшла ў кватэру са сціснутымі вуснамі. Думаеце, яна паверыла, што ў сталіцы не знайшлося для яе таксі? Ці кветак? Бясспрэчна, сваё расчараванне яна аднесла на мой рахунак. Ды ці я адзін такі?

Вось і задумаешся: нараджаюцца больш дасканалыя формы абслугоўвання заказчыка, пакупніка, спажыўца, а побач, нібы ценё мінулага, шэраг нязручнасцей. Таксі па тэлефоне? Добра! Аўтаадказчык — яшчэ лепш. Але дзеля чаго гэта рабілася? Каб кліенту было зручна, каб ён эканоміў час. А на самай справе ён цяпер траціць не менш часу, чым раней. Якая розніца чуць у трубіцы кароткія гудкі «занята» ці «чакайце, вам адкажуць»? І на каго разлічана рэклама, дзе кіраўніцтва таксаматорнага парка тлумачыць, што «ўсе паступаючыя заказы падраздзяляюцца на два віды: тэрміновыя і папярэднія. Заказы, якія прыняты і належаць выкананню на працягу адной гадзіны, лічацца тэрміновымі, больш, чым за гадзіну, — папярэднімі». Заўважце, «якія належаць выкананню». А хто-небудзь прааналізаваў працэнт тых, што «не належаць выкананню», што павіслі ў эфіры тэлефонных заявак?

А гэты эпізод з кветкамі? Далёка ўперад пайшоў гандаль. Самаабслугоўванне, магазіны кулінарыі, гандаль па заказах, па ўзорах, дастаўка на дом... Але калі пакупнік мае магчымасць зрабіць заяўку на дзесятак катлет, малако ці трасковае філе, чаму ён пазбаўлен гэтай магчымасці заказаць у спецыялізаваным магазіне ружы да дня нараджэння жонкі, гваздзікі для цешчы, цюльпаны да юбілею калегі?

Радасць сустрэч і сум развітанняў заўсёды прынята ўпрыгожваць і скрадваць кветкамі. На аэра-, аўта- і чыгуначным вакзалах да паслуг пасажыраў і тых, хто сустракае і праводзіць, — буфеты, кіёскі «Саюздруку», «Ювеліргандлю», аптэкі. Але ні на адным вакзале Мінска, горада з мільённым насельніцтвам, няма кіёска з кветкамі, хаця больш верагодна, што кветкі пры сустрэчах і праводзінах патрэбны часцей, чым гадзінікі і бранзалеты.

Гэты палымяны маналог мы прыводзім амаль без змен. Апрача чыстага жаночага спачування да наведвальніцы, якога не цэніць цешча, мы кіраваліся пачуццём салідарнасці, бо заўважылі некаторыя тыповыя асаблівасці гэтай з'явы. Існуе ў некаторых выпадках сімбіёз самых добрых паслуг і самых недарэчных нязручнасцей, якія суправаджаюць іх.

Хто, напрыклад, будзе аспрэчваць непараўнальна перавагі хімічнай чысткі? Высакаякасная (за рэдкім выключэннем) работа, якая прыносіць другую ці трэцюю маладосць паліто, касцюму, сукенцы. Гэта калі весці размову пра паслугу ў цэлым. А вось асобныя акалічнасці: узброіўшыся брытвай, кліенты зразаюць са сваіх рэчаў гузікі. Аперацыя простая. Фабрыка хімічэскіх клапаціцца, каб не пасаваць гэтыя гузікі. Але вось рэч вярнулі ўладальніку. Цяпер яму трэба заняцца больш складанай і менш прыемнай працэдурай: прышыць гузі-

кі на іх законнае месца. Калі ж вы здавалі ў хімічэстку некалькі паліто, сукенак і касцюмаў, то забяспечылі сабе рабочы дзень на адной толькі гэтай аперацыі.

Больш дзесяці гадоў праблема гузіка застаецца ў Мінску некранутай, хаця ўпраўленне бытавога абслугоўвання неаднаразова абяцала вырашыць яе. Патрэбны некалькі швейных машын. А там, глядзіш, можна было б зрабіць яшчэ адзін крок насустрач дарагому кліенту і пазбавіць яго ад адпавядання і прышывання каўняроў да зімовых паліто — мала прыемнай аперацыі, якую таксама даводзіцца выконваць самім заказчыкам. Не кожнаму пад сілу такая работа, якая патрабуе пэўнай кваліфікацыі, не кажучы ўжо пра затрачаны час. Зрабілі б гэта, і тады можна было б лічыць аб'ектыўнымі рэкламныя заклікі фабрыкі «Беларусь»: «Эканомце час, карыстайцеся нашымі паслугамі!» На тое ён і існуе — усемагутны сервіс, каб аказаваць паслугу не на дзевяноста працэнтаў, а на ўсе сто.

Да навінак прывыкаюць хутка. Паўтара дзесятка гадоў назад магазін без прадаўца і аўтобус без кандуктара здаваліся цікавым эксперыментам. Сёння больш, чым калісьці гэтыя эксперыменты, здзіўляюць няўвязкі і недадумкі ў сістэме індустрыялізаваных паслуг, бытавога прагрэсу.

«Пішучь вам жыхары населеных пунктаў Серагі, Падліпцы і Бранава, што на Случчыне. Заможна жыўць нашы калгаснікі. Яны будуць добрыя дамы, радыёфікаваныя і электрыфікаваныя. Над вёскамі — лес тэлевізійных антэн. У апошнія гады многія сем'і набылі газавыя пліты. Ды бяда ў тым, што, каб заплаціць за балоны са звадкаваным газам, нам даводзіцца ездзіць у Слуцк, а гэта дзесяць кіламетраў для адных і пятнаццаць — для другіх. Раней і за электраэнергію плацілі ў ашчадную касу райцэнтра, а зараз гэта можна зрабіць у вёсцы Серагі. Чаму б не прымаць тут аплату і за газ?» Пад пісьмом — 34 подпісы.

На той момант, калі вы чытаеце гэтыя радкі, вясковым жыхарам ужо не трэба ехаць у райцэнтр, каб заплаціць за газ. Як паведамілі рэдакцыі з абласнога трэста газіфікацыі, адкрыта прыходная каса ў вёсцы, і аплата перастала быць праблемай.

Вядома, нічога вельмі страшнага не здарыцца, калі мы самі прышыем гузікі, прастаім у чарзе за авіябілетам больш, чым зойме сам пералёт. Не кожная цешча, нарэшце, зробіць вымову зяцю за тое, што ён не арганізаваў таксі ці не купіў свежыя гваздзікі. Але ж кажуць: век жыві — век вучыся. І нашаму сервісу трэба вучыцца, трэба засвойваць правілы добрага тону, увагі да чалавека. Ад А да Я. Без пропуску і ўпушчэнняў.

В. КАРАЛЁВА

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Віталій КОСТЫЛЕЎ

У пачатку лета мы ўтрох — тата, мама і я — на месяц паехалі ў вёску да бабулі. Колькі цікавага я ўбачыў за гэты час! Але самае дзіўнае здарылася, калі вярнуліся дадому.

Яшчэ ў цягніку тата занепакоіўся:

— Прыйшло, напэўна, многа карэспандэнцыі. Не прамокла б ад дажджу: дзірка ў паштовай скрынцы вялікая.

Скрынка ў нас не на дзвярах, а на плоце, каля брамкі. Так лягчэй паштальёну, старэнькай цётцы Дусі: не трэба на ганак узбірацца, лішнія крокі адмерваць.

Я першы падбег да паштовай скрынкі і вачам не паверыў:

— Тата, пуста!

— Не зусім пуста, — зазірнуў тата ў скрынку. — На дне гняздо. Бачыш? У гняздзе два яечкі. Гм... А дзе ж пошта?

— У мяне! У мяне, міленькія, — падышла суседка Варвара Іванаўна. — Не вылупіліся птушанят? Дзень мінуў, як вы паехалі ў вёску, стукае цётка Дуся. У скрынцы, кажа, сініца гняздо звела. Выраслі мы не турбаваць птушку. Пошту вашу я прымала — вось яна... А як жа з гняздом?

Гляджу я на тату — шкада сініцу — нічога не кажу.

— Другую скрынку зробім, — адказвае ён. — А ў гэтай сініцу прапішам.

— Міленькія, вы ж брамкай стук ды стук, а ёй гэтая музыка не спадабаецца, сама гняздо кіне. Можна лепш пакуль праз мой агарод хадзіце, — прапанавала Варвара Іванаўна.

Так і зрабілі: тата збіў новую паштовую скрынку, павесіў яе ля суседняй брамкі, а хадзіць пачалі праз агарод Варвары Іванаўны.

Мінуў час — паказалася двое птушанят. Падраслі яны, лятаць навучыліся хутка. І апусцела наша гняздо...

Мал. С. Волкава.

Суніцы

Дзве сястрыцы, дзве
сініцы

Паляцелі па суніцы
Цераз поле у лясок,
Дзе гамоніць верасок.
На паляне ягад многа,
Іх збіраюць там звяры:
І лісіцы, і куніцы,
І мядзведзі, і бабры.
Заскакалі тут сініцы:
Надта ж смачныя

суніцы...

Паклявалі крыху самі
І панеслі дамоў маме.

Васіль КАРПЕЧАНКА

Грозны вєрабєй

Сядзіць вєрабєй на суку.
Глядзіць вєрабєй у раку
І песню пєе шчупаку:

— Я вып'ю да кроплі
раку.
Як ты без вады будзеш
жыць?!
А рэчка бяжыць і
бяжыць.

Камары

Камары-званары
Мак таўклі у бары.
Мак таўклі да начы
У сто два таўкачы.
Цвёрды трапіўся мак —
Не стаўчы аніяк.

НОВЫЯ КНІГІ

На паліцах кнігарань з'явіліся новыя кніжкі, выпушчаныя сёлета выдавецтвам «Мастацкая літаратура».

Аляксандра Ус. Васілінка з Царскай Веткі. Пра нялёгкі лёс сям'і чыгуначніка расказвае аўтар у апавесці «Васілінка з Царскай Веткі». Дзеянне апавесці пачынаецца ў дарэвалюцыйны час. Пад уплывам рабочых і свайго бацькі гераіня апавесці Васілінка адкрывае для сябе новы свет — свет барацьбы за шчасце народа.

У кнігу ўключаны таксама апавяданні на сучасныя тэмы.

Вольга Іпатава. Ліпеньскія навалы. Тэматыка вершаў другога зборніка паэтэсы разнастайная. Шчыра і пранікнёна піша Вольга Іпатава пра чысціню пачуццяў, пра любоў чалавека да роднага краю, пра радасць працы і адказнасць сучаснікаў за будучае планеты.

Вершы вызначаюцца тонкім лірызмам, жывым, непасрэдным адчуваннем роднай прыроды, захапленнем гераічным і мужным.

Зборнік. Мудрыя дарадцы. Цяжка сказаць, калі і хто стварыў тую ці іншую прыказку ці прымаўку. Яны з'явіліся ў народзе даўно, перадаваліся з пакалення ў пакаленне. Ствараюцца прыказкі і прымаўкі і ў наш час.

Гэты зборнік — толькі невялікая частка вусных афарыстываў, але сённяшні юны чытач, пазнаёміўшыся з ім, адчуе іх глыбокую думку і прыгажосць, папоўніць свой моўны запас россыпам вобразаў, якія дапамогуць зразумець розныя з'явы, навука, любіць Радзіму, працу.

Артур Вольскі. Лясныя мастакі. Ці ведаеце вы, як жывапісцы ствараюць карціны? Пра гэта расказвае паэт у казцы «Лясныя мастакі». Юнаму жывапісцу дапамагаюць заяц, ліса, мядзведзь і нават пчолы.

Акрамя гэтай казкі, у кнігу ўвайшлі гумарыстычныя вершы.

Зборнік. Вытокі песні. «Вытокі песні» — трэцяя кніга, у якой беларускія пісьменнікі расказваюць пра сябе. Зборнік склалі аўтабіяграфіі пісьменнікаў малодшага пакалення, творчасць якіх набыла шырокую вядомасць.

Кніга з'яўляецца працягам зборнікаў «Пяцьдзесят чатыры дарогі» (1963 г.) і «Пра час і пра сябе» (1965 г.)

А. КУЛІШ

Тамара Нікалаева ў ролі Раксаны. Спектакль «Сірано-дэ Бержэрак» Эдмона Растана.

ТАКАЯ ЛЮБОЎ...

Яе называюць фанатычкай. І гучыць гэта зусім не абразліва, а з тым захапленнем, што ўзнікае заўсёды, калі сустракаешся з чалавекам, які цалкам адданы любімай справе. Сапраўды, больш дакладнага і трапнага ў дачыненні да Тамары Нікалаевай слова і не знойдзеш. Хіба што можна яшчэ сказаць: апантаная. Усё, што датычыць тэатра, для яе святое, і яна нікому, нават самым бліжнім людзям (а ім, магчыма, і ў большай ступені), не дазваляе малейшага іранічнага выказвання адносна сцэнічнага мастацтва, акцёрскай прафесіі.

Памятаю, як аднойчы, пачуўшы ад блізкага ёй чалавека жарт наконт аднаго спектакля, Тамара адразу змянілася ў твары:

— Як ты можаш?!

Навокал былі людзі, і Тамара ледзь стрымлівалася, каб канчаткова не распакацца. А мне тады падумалася: «Якая вялікая павінна быць любоў да тэатра, каб вось так, усім сэрцам, востра, я сказала б, хваравіта рэагаваць на самае нязначнае, бяскрыўднае, на мой погляд, слова».

Такая любоў не ўзнікае раптоўна. Яна выпявае паціху, у глыбіні душы, пакрысе захопліваючы ўсю істоту, завалоючы ўсімі пачуццямі. І тады нараджаецца думка аб Тэатры, гэтай дзівоснай краіне, якая бярэ цябе ўсяго ў палон, з якога няма выйсця. І ці патрэбна яно? Такі палон радасны і жаданы. Магчыма, гэтак было і ў Тамары?

— Менавіта так. Я палюбіла сцэну з дзяцінства, адчула ўсю яе асалоду. Яшчэ калі вучылася ў школе, займалася ў драматычным гуртку Палаца прафсаюзаў. Памятаю, ставілі «Снежную каралеву»,

і я іграла ролю хлопчыка Кая. Спектакль гэты паказвалі па тэлебачанні. Зараз цяжка дакладна назваць тыя пачуцці, якія валодалі мной, але, безумоўна, — гэта былі самыя светлыя, узнёслыя пачуцці.

Відаць, тады ўпершыню падумала аб сваёй будучыні. Дома таксама было многа размоў аб прафесіі, асабліва тады, калі заканчвала дзесяцігодку. Недзе ў глыбіні душы таілася думка аб тэатральным інстытуце. Але я не была цвёрда ўпэўнена ў сваіх сілах, у правільнасці свайго выбару. І калі многія мае аднакласнікі падавалі заявы ў інстытуты, пайшла працаваць на Мінскі радыёзавод, у тэлевізарны цэх.

Там і пачула аб'яву, што тэлестудыі патрэбны дыктары. Адважылася. Прайшла конкурс, стала працаваць памочнікам рэжысёра і дыктарам. Гэта работа, у нечым блізкая тэатру, надала рашучасці, і я аднесла дакументы ў Беларускае тэатральна-мастацкае інстытут. Пра тое, як радавалася, убачыўшы сваё прозвішча ў спісе прынятых, не варта і казаць. Хіба можна апісаць шчасце!!

Наша знаёмства з Тамарай адбылося ў 1966 годзе на выпускных экзаменах. Прыгадваю першую размову з дзяўчынай, яе шчырыя словы ўдзячнасці педагогам інстытута, якія многае зрабілі для яе як для будучай актрысы, як для чалавека. «Я адчула, — расказвала тады Тамара, — як змянілася сама, стала больш мяккай характарам, больш памяркоўнай».

Цяпер, калі прайшло некалькі гадоў, актрыса гэтак жа шчыра і ўсхвалявана, з удзячнасцю ўспамінае сваіх настаўнікаў — Уладзіміра Андрэвіча Маланкіна, Галіну Пятроўну Старкоўскую, Тамару Сяргееўну Узунаву, Барыса Якаўлевіча Вішкарэва.

Гродзенскі абласны драматычны тэатр, куды па накіраванню прыехала Тамара Нікалаева, уяўляў сабой сталыя калектывы, у якім былі свае традыцыі, вядомыя майстры сцэны, дзе кожны ведаў здольнасці і магчымасці другога. Першыя самастойныя крокі не прынеслі Тамары асаблівай радасці. Было ў тэат-

ры штосьці такое, чаго яна не разумела, што ёй не падабалася. Калі б спыталі, яна не магла б даць канкрэтную назву гэтаму «штосьці». Мажліва, гэта было, як ёй здавалася, спакойнае цячэнне тэатральнага жыцця, якое хацелася ўзарваць, ускалыхнуць. Па-маладому гарачая, яна ламілася, як кажучы, у адчыненыя дзверы. Што гэта было? Неразумнае дзяцінства, жаданне заявіць аб сабе?

— Не, хутчэй гэта было неўсвядомленае жаданне прадаўжаць інстытуцкае жыццё, бурлівае, шумнае, з гарачымі спрэчкамі, са смелымі марамі. Гэта была няўтольная прага дзеяння, прага працы, сапраўднай, самастойнай, вялікай. Хацелася ствараць, працаваць! Дайце такую магчымасць! Калі ж убачу, што не атрымліваецца, сама пайду з тэатра.

Многа было неабдуманых учынкаў. Але і праз гэта трэба было прайсці, каб зразумець: перш чым сказаць сваё слова, трэба многаму навучыцца.

І маладая актрыса вучылася цярдлівасці, стрыманасці (а ў душы іншы раз ох і кіпела!). Яна вучылася мужнасці, той мужнасці, калі трэба перамагчы ўласнае жаданне і насуперак свайму «Я» сказаць «Мы». Яна вучылася адчуваць сябе чалавекам калектыву, які ў адказе за яго лёс, а не чалавекам, якому даюць або не даюць ролі. Яна вучылася мудрасці, што прыходзіць з гадамі.

Побач са станаўленнем характару сталела і акцёрскае майстэрства. Тамара вучылася свабодна думаць на сцэне, валодаць голасам, словам. Вучылася ў старэйшых таварышаў, калег па сцэне, імкнулася пераняць у іх лепшае, і гэта перайманне не было звычайным капіраваннем. Усё, што актрыса ўбіраў у сябе, яна прапускала праз прызму свайго ўласнага светаадчування.

Многае Тамара спасцігала сама — нястомнай працай, якая вылівалася ў цікавыя, непаўторныя характары.

Маладой актрысе пашчасціла: на працягу ўсіх гадоў работы ў тэатры яна не адчувала рэпертуарнага голаду. Іграць даводзіцца многа, прычым ролі самага рознага плана. А гэта вельмі важна, бо раскрываецца не адна грань таленту, а многія, нават зусім процілеглыя. Гарэзлівая Зося ў «Дамах і гусарах», драматычная Марыйка ў «Адплаце», моцная і п'яшчотная Наташа ў спектаклі «Яшчэ раз пра каханне», гордая прынцэса Турандот у аднайменнай пастаноўцы, няўпэўненая Глаша («Маё сэрца з табой»), захопленая пошукам свайго месца ў жыцці Ірына («Вогненны мост») — Гэта далёка не поўны пералік работ Тамары Нікалаевай.

Кожная сустрэча з Нікалаевай — гэта заўсёды сустрэча з новым чалавекам. Вельмі радуе, што актрыса не паўтараецца, а знаходзіць для кожнага вобраза новыя фарбы, новыя адценні. Тэмпераментная і стрыманая, у залежнасці ад характару, яна арганічна жыве ў вобразе, заўсёды хвалюе, прымушае звярнуць на сябе ўвагу. Быццам нейкае святло ідзе ад яе герані.

Адна з апошніх роляў Тамары Нікалаевай — Кацярына ў «Навальніцы» А. Астроўскага. Гэтая роля, думаецца, раскрывае вялікія патэнцыяльныя магчымасці маладой актрысы, якая ўся — у стых і вобразе. Яркі тэмперамент, арганічны пераход ад аднаго эмацыянальнага стану да другога, пластыка рухаў, багацце галасавых інтанацый — усё гэта сведчыць аб станаўленні акцёр-

скага майстэрства, аб тым, што Тамара Нікалаева здольна ствараць высокамастацкія вобразы класікі і сучаснай драматургіі.

Тамара Нікалаева з тых, хто гарыць сам і запальвае іншых. Я памятаю адну рэпетыцыю, на якой давялося прысутнічаць. Рэпэціравалі сцэну з «Акіяна», дзе Т. Нікалаева выконвала ролю Ані. Яе вочы прагна ўпіваліся ў вочы партнёра, і таму нельга было схвацца ад іх, трэба было адказваць, гэтак жа шчыра, як таго патрабавала актрыса.

— Я наогул не магу рэпэціраваць спакойна. Працуеш заўсёды з поўнай аддачай, не шкадуючы сіл, здароўя. Здавалася б, што тут такога, звычайнага рэпетыцыя. Але не... Не магу абыйкава чытаць тэкст. Усё кранае, прымушае хвалявацца не толькі за сябе...

Нікалаева працуе ў тэатры ўжо некалькі гадоў. За гэты час, вядома, з'явіўся пэўны вопыт, можна зрабіць нейкія вывады. Значыць, можна лічыць, што творчы лёс склаўся ўдала?

— У тэатры я многаму навучылася. У мяне былі ролі, пра якія актрыса можа толькі марыць. У гэтым сэнсе я работаю ў тэатры задаволена. Незадаволенасць мая іншага парадку. Не задаволена сабой, тым, што не заўсёды іграла так, як трэба, як хацелася б, не заўсёды знаходзіла патрэбны «ключ», правільныя інтанацыі. Трэба быць яшчэ больш патрабавальнай да сябе, не стаяць на месцы, вучыцца няспынна. І працаваць. А без тэатра я ўжо не змагу жыць...

Памятаеце, у Бялінскага: «Тэатр!.. Ці любіце вы тэатр так, як я люблю яго, гэта значыць усімі сіламі душы вашай, з усім энтузіязмам, з усёй апантанасцю, на якую толькі здольная палкая маладосць, прагна і страсная да ўражанняў чужоўнага? Ці, лепш сказаць, можаце вы не любіць тэатр больш за ўсё на свеце, акрамя добра і ісціны?»

Гэтыя словы можна з поўным правам аднесці і да заслужанай артысткі БССР Тамары Нікалаевай, актрысы, гарача ўлюбёнай у сваю прафесію, у тэатр, бязмежна аддадзенай яму. Варта павагі і захаплення такая любоў.

Н. КАЛЕСНІК

НА ЭКРАНЕ— ЖЫЦЦЁ ВЁСКИ

Чатыры гады назад у літаратурным дадатку да часопіса «Огонек» была апублікавана апавесць томскай пісьменніцы Марыі Халфінай «Мачыха», якая выклікала шматлікія водгукі чытачоў. Творам зацікавілася і народная артыстка РСФСР Таццяна Дароніна. Яна вырашыла экранізаваць апавесць. Папулярная кінаактрыса разам з драматургам Эдуардам Валадарскім напісала сцэнарый будучага фільма. І вось новая шырокаяэкранная мастацкая кінастужка «Мачыха», пастаўленая на кінастудыі «Масфільм» маладым рэжысёрам Алегам Бондаравым, перадаецца на суд гледачоў.

Прысвечаны сельскім працаўнікам, фільм не прэтэндуе на падрабязны ахоп падзей і працэсаў, якія адбываюцца ў сучасным сяле. Але, раскажваючы пра людзей, пра іх узаемаадносіны на вытворчасці і асабліва ў сям'і, ён раскрывае яркія і цікавыя характары.

...Дом механіка саўгаса «Прагрэс» Паўла Алеванцава быў напоўнены вясёлай мітуснёй і радаснымі клопатамі — сям'я рыхтавалася да навааселля. У той дзень Шура — жонка Паўла — часта лавіла сябе на думцы аб тым, што шчасліва склаўся яе лёс. Яе кахае муж, у іх чужоўныя дзе-

ці, моцная сям'я. І не ведала Шура пра тое, што маленькі канверт, прынесены паштальёнам, крута зменіць яе жыццё.

А ў пісьме на імя Паўла Алеванцава паведамлялася, што ў Сібіры памёрла жанчына, якую ён каляў кахаў, і што ў яго ёсць сямігадовая дачка Святлана...

Колькі душэўных сіл, цярдлівасці і мужнасці спатрэбілася Шуры, каб сагрэць сямейным цяплом гэтую дзяўчынку.

Яркі, запамінальны вобраз Шуры Алеванцавай стварыла Таццяна Дароніна. Шчыра і эмацыянальна іграе ролю Святланы маскоўскай школьніца Лена Косцерава. У ролі Паўла Алеванцава выступае акцёр Ленінградскага драматычнага тэатра імя М. Горкага Л. Невядомскі.

Музыку да кінакарціны напісаў Грыгорый Панамарэнка. Яго песню на словы В. Бокава «Цяжкае шчасце» разам з хорам і аркестрам выконвае народная артыстка СССР, лаўрэат Ленінскай прэміі Людміла Зыкіна.

...Аляксандра Ермалюк — лепшая птушніца калгаса. Жанчына яна маладая, прыгожая, з моцным характарам. Толькі не ўдалося ў яе сямейнае жыццё. Муж Міцька, пакінуўшы траіх дзяцей, паехаў у горад. І вось у вёсцы з'явіўся новы ўчастковы Бураў...

Так пачынаецца каляровая кінакарціна «Дзень добры і бывай», пастаўленая рэжысёрам Віталіем Мельнікавым на кінастудыі «Ленфільм» паводле сцэнарыя Віктара Мярэжкі. Змест фільма — гісторыя птушніцы Аляксандры, якая разлюбіла свайго мужа і пакахала іншага чалавека, — шырэй за сюжэт. Аўтары з добрай і разумнай усмешкай раздумваюць аб сапраўдных наштоўнасцях, на якіх будуюцца чалавечыя ўзаемаадносіны ў сям'і і ў калектыве.

У ролі Аляксандры здымалася нядаўняя выпускніца Маскоўскага тэатральнага вучылішча імя Шукіна Людміла Зайцава. Яна родам з Кубані, добра ведае сельскае жыццё. Не так даўно мы бачылі яе ў ролі сержанта Кір'янавай у фільме «А досвітку тут ціхія»...

У галоўных ролях заняты таксама папулярныя кінаакцёры Міхаіл Конанаў, Алег Яфрэмаў, Віктар Паўлаў, Барыслаў Брандукоў, Аляксандр Дзям'яненка.

— Усім нам, — гаворыць Віталій Мельнікаў, — вельмі хацелася зрабіць добрую карціну. І калі глядач пражыве разам з нашымі героямі кавалачак іх жыцця, калі ён будзе і смяяцца, і плакаць разам з імі, наша задача будзе выканана.

І яшчэ. Мы не хацелі нікога павучаць. Мы хацелі разам падумаць...

Жыццё сучаснай вёскі прысвечана і новай мастацкай кінастужка «Елка ў жыцце» вытворчасці Рызскай кінастудыі. Аўтар сцэнарыя — Віктар Ларэнт, рэжысёр-пастаноўшчык — Імант Крэніберг.

...Сярод вялікага поля жыта — адзінокая елка, нібы зялёны ветразь над шумлівым морам. Да гэтай елкі прыходзяць людзі ў гадзіны шчасця і сумненняў. Яна — нібы сімвал усяго чыстага і чужоўнага ў жыцці людзей, якія працуюць на гэтым полі.

Кампазіцыйна фільм будзе як рад эпізодаў. У кожным з іх — своеасаблівая праверка герояў на духоўную сталасць.

Галоўная вартасць карціны — у імкненні яе аўтараў выклікаць гледачоў на адкрытую размову аб нашым сучасніку, аб фарміраванні поглядаў маладога пакалення.

Новыя кінастужкі «Мачыха», «Дзень добры і бывай», «Елка ў жыцце» — цікавая спроба раскажаць пра сённяшняю вёску, пра яе радасці і клопаты, пошукі і знаходкі, раскажаць пра складаныя праблемы, якія яна сёння абмяркоўвае і вырашае.

Р. КРОПЛЯ

Кадр з кінафільма «Дзень добры і бывай».

Без слоў.
Мал. А. Чуркіна.

— Пытаешся, што раблю, Пеця? Гляджу тэлевізар.

— Я табе, сыночак, касцюм папрасавала, туфлі пачысціла.
— Чаму толькі мне? Мы з жонкай у тэатр ідзем.
Мал. А. Волкава.

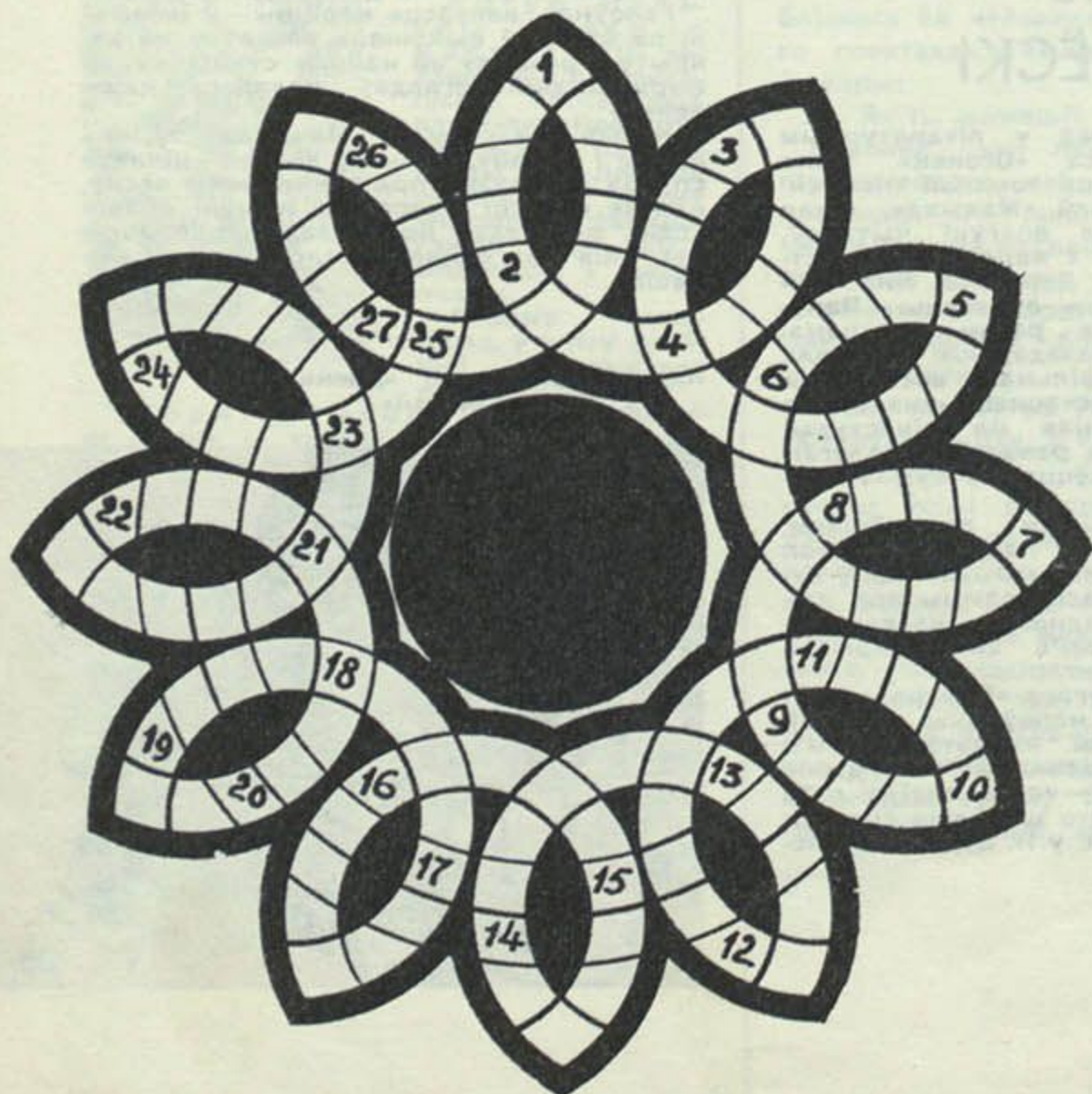
— Ці памятаеш ты, у чыіх бацькоў наша дачка — у тваіх ці ў маіх? Трэба ж адрас напісаць.
Мал. Л. Чурко.

— Што ты ноччу ўсё крычыш «гарым»?!
Прысніўся канец квартала.
Мал. М. Гурло.

КРАСЧАЙНВОРД „БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА“

1. Беларуская паэтэса, аўтар зборніка вершаў для дзяцей «Наш бор». 2. Раман Піліпа Пестрака. 3. Сугучнасць канцоў вершаваных радкоў. 4. Аўтар зборніка вершаў «Сустрэча былых канягонаў». 5. Зборнік вершаў Максіма Лужаніна. 6. Аповесць Міколы Лобана. 7. Стваральнік мастацкага твора. 8. Беларускі паэт-песеннік. 9. Народны паэт БССР. 10. Дзеючая асоба рамана Івана Шамякіна «Сэрца на далоні». 11. Зборнік вершаў для дзяцей А. Вольскага. 12. Аўтар аповесці «Раніца». 13. Трохскладовая вершаваная стапа з націскам на трэцім сіладзе. 14. Аповесць Івана Пташнікава. 15. Народны паэт БССР, аўтар п'есы «Паўлінка». 16. Беларуская паэтэса, аўтар пазмы «Навальніца над Сожам». 17. Персанаж з аповесці Я. Коласа «Дрыгва». 18. Укладальнік зборніка «Беларускія народныя песні». 19. Раман Янкі Маўра. 20. Пазма Алеся Звонана. 21. Невялікі літаратурны твор, у якім апісваюцца рэальныя фанты, падзеі, асобы. 22. Аўтар зборніка апавяданняў «Блакiтнае ззянне». 23. Аднолькавы пачатак вершаваных радкоў. 24. Драматычная пазма М. Клімковіча. 25. Зборнік апавяданняў народнага пісьменніка БССР М. Лынькова. 26. Аўтар п'есы «Не ўсё пра каханне». 27. Аўтар зборніка лірычных вершаў «Калі разам мы».

Склаў Леанід Маслоўскі

ЗБІРАЮСЯ АФАРМЛЯЦЦА НА ПЕНСІЮ

У рэдакцыйнай пошце ёсць нямала пісем з пытаннямі наконт назначэння пенсій. З некаторымі такімі пісьмамі рэдакцыя часопіса пазнаёміла намесніка міністра сацыяльнага забеспячэння БССР В. І. Лузгіна. Тав. Лузгін раскажаў, што сістэма пенсійнага забеспячэння ўвесь час удасканалваецца і развіваецца. Збліжаюцца ўмовы пенсійнага забеспячэння рабочых, служачых і калгаснікаў. За апошнія гады члены калгасаў прыроўнены ў адносінах узросту для пенсіі па старасці да рабочых і служачых, паніжан пенсійны ўзрост для работніц тэкстыльнай прамысловасці. Істотна павышаны мінімальныя размеры пенсій па інваліднасці членам калгасаў, павялічаны пенсіі інвалідам вайны, уведзены штомесячныя дапамогі для інвалідаў з дзяцінства, устаноўлены льготныя ўмовы выплаты пенсій па старасці для многіх катэгорый пенсіянераў, што стымулюе іх матэрыяльную зацікаўленасць у прадаўжэнні працоўнай дзейнасці.

Трэба зазначыць, што звесткі ў шмат якіх пісьмах, дасланных рэдакцыі, недастатковыя, каб можна было даць канкрэтны адказ. Поўную кансультацыю па таму ці іншаму пытанню можа даць аддзел сацыяльнага забеспячэння па месцу жыхарства.

Адказы на некаторыя закранутыя ў пісьмах пытанні могуць быць цікавымі не толькі для іх аўтараў, таму мы змяшчаем гэтыя адказы ў часопісе.

Я працую настаўніцай пачатковых класаў 25 гадоў. Маю шасцярных дзяцей. Мне 48 гадоў. Калі я пакіну работу, ці буду атрымліваць пенсію? У якім размер?

М. ПАДАСІНАВІК
Столінскі раён

Настаўнікам і іншым работнікам асветы пры стажы работы па спецыяльнасці не менш як 25 гадоў можа быць назначана пенсія за выслугу гадоў, пры абавязковай умове — пакінуць усякую работу.

Пенсія назначаецца ў размер 40 працэнтаў стаўкі заробатнай платы або акладу.

У 1970 годзе ў мяне забале-ла вока, цяпер гэтым вокам я нічога не бачу. Прашу растлумачыць, ці магу я атрымаць групу інваліднасці?

М. ШЫМАНСКИ
Пухавіцкі раён

Пытанні ўстанаўлення групы і прычыны інваліднасці вырашаюць урачэбна-працоўныя эксперты камісіі (УТЭК) па накіраванню медыцынскай установы.

Тав. Шыманскаму трэба звярнуцца да лечачага ўрача, які пры наяўнасці пэўных паказчыкаў можа даць накіраванне на агляд ва УТЭК.

Мне 52 гады, я маці пяцёрных дзяцей. У свой час выйшла замуж за ўдаўца з дзіцем. Потым у нас нарадзілася яшчэ чацвёрта дзяццель. Ці маю я права атрымаць пенсію па старасці на льготных умовах?

Г. МЕЛЬНИКАВА
Кармянскі раён

Я маці семярых дзяцей. З іх жывуць пяцёра. Пасля вайны я два гады працавала ў калгасе імя Жданава. У 1959 годзе пераехала жыць да сына. Ці маю я права на пенсію?

Г. КЛІМОВІЧ
Пінскі раён

У адпаведнасці з дзеючым заканадаўствам права на пенсію па старасці на льготных умовах пасля дасягнення 50-гадовага ўзросту і пры працоўным стажы 15 гадоў маюць жанчыны, якія нарадзілі пяць і больш дзяцей і выхавалі іх да 8-гадовага ўзросту. Паколькі

Ганна Сідараўна Мельнікава нарадзіла чатырох дзяцей, пенсія на льготных умовах не можа быць назначана. У Ганны Мітрафанаўны Клімовіч адсутнічае неабходны для назначэння пенсіі працоўны стаж, таму дапамогу ёй павінны аказваць пяцёра яе дзяцей, на якіх законам ускладаецца абавязак утрымліваць старых бацькоў.

Ці ўключаюцца ў сярэдні заробак для налічэння пенсіі аплата па бальнічных лістках і трынаццатая зарплата?

У адпаведнасці з п. 124 Палажэння аб парадку назначэння і выплаты дзяржаўных пенсій па жаданню таго, хто звяртаецца за пенсіяй, у заробак для вылічэння размеру пенсіі можа быць прынята аплата па бальнічнаму лістку.

Узнагарода за агульныя вынікі работы прадпрыемства па выніках за год, так званая трынаццатая зарплата, уключаецца ў заробак для назначэння пенсіі.

Я звярталася ў райсабес з просьбай назначыць мне пенсію. Працавала ў калгасе 16 гадоў. Маю дваіх дзяцей.

М. ВАЛЬМУС
г. Міёры

У законе аб пенсіях і дапамогах сказана, што члены калгасаў — жанчыны маюць права на пенсію пасля дасягнення 55 гадоў пры стажы работы 20 гадоў. Але ў тых мясцовасцях БССР, дзе калгасы ствараліся пазней, чым у астатніх раёнах

краіны, пенсіі па старасці могуць назначацца пры меншым стажы. Стаж у гэтым выпадку павінен быць не менш ліку гадоў, якія мінулі пасля года ўтварэння калгаса да года звяртання за назначэннем пенсіі.

Члены калгасаў, якія фактычна выбылі з калгаса, да назначэння пенсіі не прадстаўляюцца, за выключэннем тых, што ўступілі ў калгасы ў першыя гады калектывізацыі, але па старасці або інваліднасці спынілі работу ў калгасе.

У тав. Вальмус няма патрэбнага стажу. Апрача таго, яна выбыла з калгаса ў працаздольным узросце. Таму права на пенсію па старасці як член калгаса яна не мае.

Я працую ў саўгасе. Працоўны стаж у мяне 30 гадоў. Да пенсійнага ўзросту засталася два гады. Па стану здароўя працаваць не магу. Ці атрымаю я пенсію па старасці ў 1975 годзе, калі апошнія два гады не буду працаваць?

А. КУРС
Любанскі раён.

У адпаведнасці з Законам аб дзяржаўных пенсіях, калі работнік, які мае неабходны стаж, спыніў работу, не дасягнуўшы ўзросту, які дае права на пенсію па старасці, ён можа звярнуцца за пенсіяй пасля дасягнення гэтага ўзросту. Так што, паважаная Анастасія Іванаўна, пенсію ў 1975 годзе Вы атрымаеце.

На першай старонцы вокладкі: фігурнае плаванне ў Мінскім палацы воднага спорту.
Фота Я. Коктыша.

На чацвёртай старонцы вокладкі: многа такіх палаточных гарадкоў у лясах Беларусі.
Фота М. Мінковіча.

Галоўны рэдактар **М. І. КАРПЕНКА**. Рэдакцыйная калегія: **М. М. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, А. П. УС, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.**

Адрас рэдакцыі: 220041, Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара, аддзела рабочага жыцця — 32-38-14, аддзелаў сельскага жыцця, культуры і літаратуры, пісем і быту — 32-38-24.

Мастацкае афармленне **Ю. У. Пучынскага**. Тэхнічны рэдактар **І. А. Цылаў**. Карэктар **І. Л. Паўлава**.

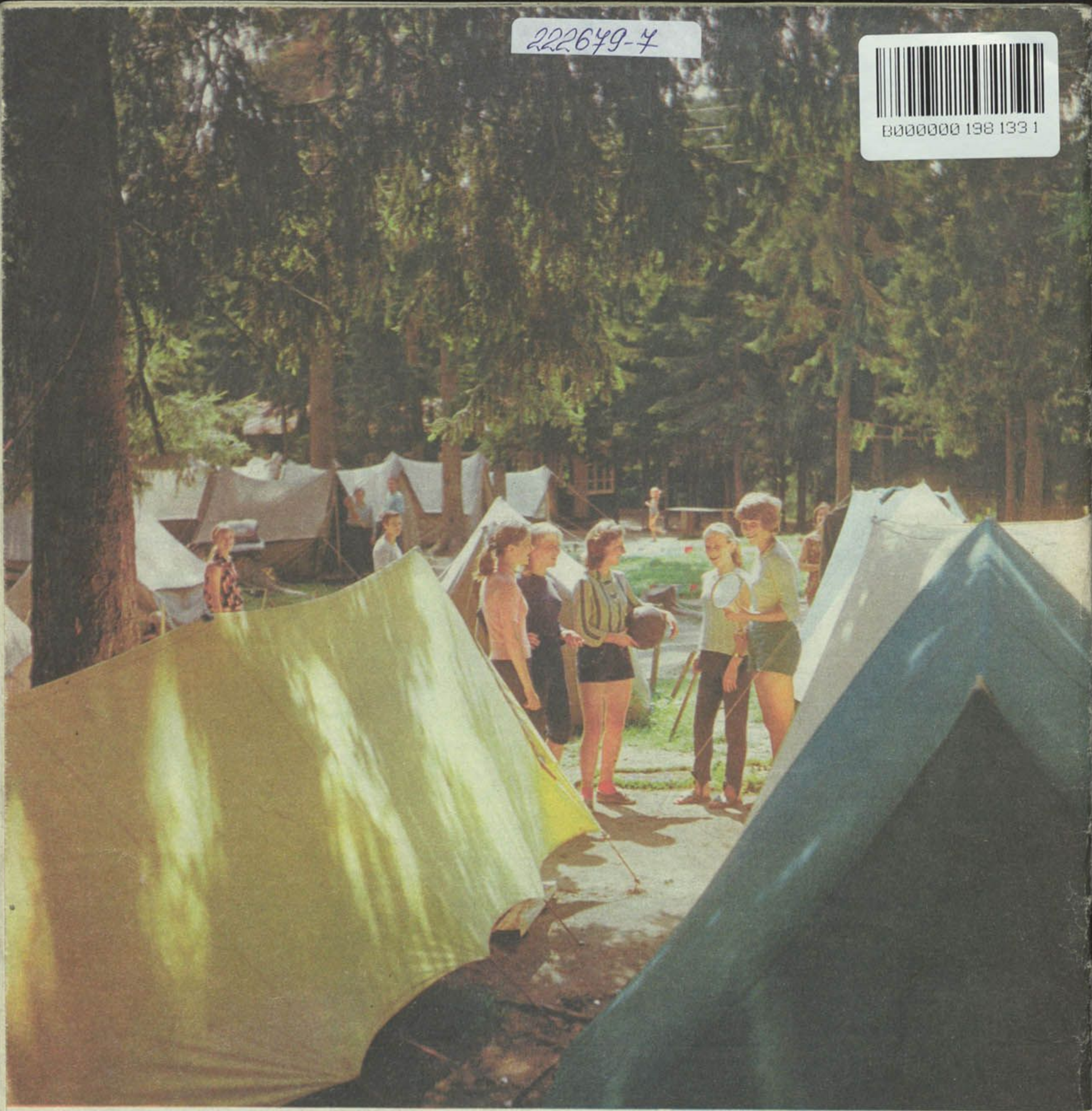
Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии. АТ 15137. Здадзена ў набор 1/VI-73 г. Падп. да друку 22/VI-73 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90/16. Дадатак — выкрайка. Тыраж 414 259 экз. Зак. 297. Цана 15 кап.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі, Мінск.

222649-7

B0000000 198 133 1

Цена 15 коп.

74995